

Sinuga

Eesti Puuetega Inimeste Koda

Kevad 2015

Helpific

NUTIKAS IDEE

**Helpific –
Aitamine on ju
nii lihtne!**

PERSOON

**Marek Jaakson:
„Juht õpib
kogu elu!“**

KULTUUR

**On põhjust
minna teatrisse**

Kevad toob uued tuuled

TOIMETUS

Toompuiestee 10
10137 Tallinn
sinuga@epikoda.ee
Tel 661 6629

Peatoimetaja

Helen Kask
helen.kask@epikoda.ee
Toimetusel on õigus
kaastöid lühendada
ja toimetada.

“Sinuga” väljaandja on
MTÜ Eesti Puuetega
Inimeste Koda.

Kujundus

Kati Roosimaa
AS Ajakirjade Kirjastus

“Sinuga”

ilmub 3 – 4 korda aastas.

Esikaane foto: Vida Press

Öeldakse, et maailm on pidevas muutumises. Meil kõigil tuleb kohaneda uute olukordadega ning vajadusel valmis olla turvaliselt teelt kõrvale astumiseks ja leida kõndimiseks päris oma rada. Kuidas suhtud sina muutustesse? Kas uued ideed ja lahendused panevad südame kiiremini tuksuma? Mõtted hakkavad sootuks uude suunda jooksma? Või viivad hoopis kulmu kortsu ja sunnivad valmistuma kaitsvale vastulöögile?

Vastuseid on kindlasti mitu. Millised neist on õiged või valed, jääb tõenäoliselt igäühe enese proovida. Isiklikult usun, et värskus mõtlemises ja avatud meel viivad elu edasi. Paigal tammudes on oht paigale jäädagi. Samas tasub mõnikord rutakusega tagasi tõmmata ja mõelda näiteks Fred Jüssi sõnadele: „Kui tahad leida midagi uut, käi vanu radu pidi.“ Muutused, innovaatus, piiride murdmine ja eneseületus on ka ajakirja „Sinuga“ 2015. aasta esimese numbriga märksõnadeks. Alustades uuenenud kujundusest, uutest teemadest ja kirjutajatest, liigume edasi ja otsime vastuseid mitmele olulisele ja loodetavasti ka mõtlemapanevale küsimusele. Milline peaks olema kaasaegne organisatsiooni juht, sellest räägib persooniloo peategelane, Eesti Reumaliidu tegevjuht Marek Jaakson.

Rubriik „Nutikas idee“ annab nõu, kuidas igäüks meist saab aidata kaasa, et maailm oleks parem koht elamiseks, ja selgitab, milline roll on selle juures veebirakendusel Helpific. Kui lihtne või keeruline on erivajadusega inimesel sõna otseses mõttes ületada piire ja tutvuda teiste kultuuride ning riikidega? Kas erivajadusega inimese reisimine on reaalsus või pelgalt unistus? Sellest rääkisime kogunud ränduri Tiia Tiigiga.

Millised on noore erivajadusega inimese mõtted elust ja olust? Oma mõtteid avaldab nii selles kui ka järgmistes numbrites meie värske kolumnist Maarja-Liis Mölder.

Mil viisil teeb Soome ajalugu tänavusel Eurovisiooni lauluvõistlusel?

Mida uut ja põnevat leidub Eesti teatrite mängukavades? Sellest ja paljust muust juba järgmistel lehekülgedel. Hea lugeja, kui ka sinul on ideid, kuidas ajakirja paremaks teha või millest peaksime järgmistes numbrites kirjutama, anna julgesti teada!

Helen Kask, peatoimetaja

Avatud mõtlemist, uusi ideid ja
kevadet südamesse!

MÕTE

4 Eesti riigis peab muutuma kõige olulisemaks inimene!

LUUBI ALL

5 Mida uut toob aasta 2015 – ülevaade muudatustest

PERSOON

7 Marek Jaakson: „Juht õpib kogu elu!“

EPIKOJA TEGEMISED

11 Eesti Puuetega Inimeste Koja plaanid 2015. aastal

12 Tähistasime harvikaiguste päeva

14 EPIKoda hindas organisatsiooni arenguvajadusi

PIIRI TAGA

16 EPIKoja võrgustik ja võtmepartnerid õppereisil Norras

---

18 UUDISED

REHABILITATSIOON

19 Tegevused rehabilitatsioonialases kompetentsikeskuses

VÕRGUSTIK

22 Ülo Paas: „Meil on ühtehoidev kollektiiv!“

HEATEGEVUS

24 „Täites lünki aastast 200_“

TÖÖ

26 Külliki Bode: „Tehkem sisulist koostööd!“

NUTIKAS IDEE

29 Helpific – Aitamine on ju nii lihtne!

---

32 RAAMATUD

REISIMINE

33 Unistustest saavad rännuteede kogemused

KULTUUR

36 On põhjust minna teatrisse!

38 Soomet esindavad Eurovisioonil intellektipuudega inimesed

---

39 UUDISED

---

40 ÜKS PÄEV

---

42 ARVAMUS

Ettevaatust, eelarvamused!

26

Eesti riigis peab muutuma kõige olulisemaks inimene!

Kevad on uue alguse aeg, ring on täis saanud ning algab järgmine, mis on täis ootust ja põnevust. Nii nagu looduses tärkab elu uuele, on alanud kevad eriline ka Eesti Puuetega Inimeste Kojale ja mulle, sest ees ootavad uued ja veel suuremad väljakutsed Riigikogus.

Mis nüüd saab? See on küsimus, mida minult on viimasel kuul enim küsitud. Lihtne vastus oleks, et elu läheb edasi. Kuid tõsi ta on, et küsimusi on rohkem kui vastuseid. Kuidas minna edasi organisatsiooniga? Kuidas Riigikogus parimal moel kasutada võimalust teha midagi ära puuetega inimeste jaoks? Milliste teemadega esmajärjekorras tegeleda?

Minul on olemas vankumatu usk teisse, teie järjepidevusse, enesekindlusse ning teadmisse, et valitud tee on õige. Eesti Puuetega Inimeste Koda koos oma liikmetega on tugev organisatsioon, mis viimastel aastatel on oma positsiooni veelgi tugevdanud. Puuetega inimeste eneseteadlikkus ja -kindlus on tõusnud ning ühiskonna valmisolek puuetega inimeste teemadel arutada, kitsaskohti ja võimalusi näha ning soov muutuda on silmanähtavalt kasvanud. See on meie kõigi töö vili, kuid loorberitele puhkama jäämiseks pole õigustust, sest heategevuslikult lähenemiselt inimõigustekesksele on veel pikk tee minna, seega tuleb seda teed jätkata olenemata kõigest.

Tagantõukamist ja lahendamist vajavaid teemasid on palju: sotsiaalteenustele miinimumstandardite ja minimaalse loetelu kehtestamine kättesaadavuse tagamiseks kõigis omaavalitsustes, puuetega inimeste vaesuse vähendamiseks sissetulekute tagamine, eriti puudega laste vaesuse vähendamine, tugiteenuste tagasitoomine haridusasutustesse, et oleks võimalik rakendada kaasava hariduse põhimõtet, huvihariduse ja elukestva õppe kättesaadavuse parandamine, puuetega inimeste organisatsioonide tugevdamine, ravi kättesaadavuse taseme hoidmine ja taskukohasus jne.

Eesti riigis peab muutuma kõige olulisemaks inimene, see on vara, millest tähtsamat pole. Me ei saa lubada endale olukorda, kus osad inimesed on reelt lükatud või unustatud. Selleks on vaja riigil teha põ-

himõttelisi otsuseid ning hakata rohkem panustama sotsiaalkaitseks. Kui Euroopa Liidus oli 2012. aastal sotsiaalkaitse kulutuste tase 29,5%, siis Eestis vaid 15,4% SKP-st. Majanduse ja sotsiaalkaitse areng peavad käima käsikäes ning arengust peavad osa saama kõik, mitte väike arv väljavalituud. Seega vajame mõttemaailma muutust, kus mõistetakse sotsiaalse vastutuse tähtsust jätkusuutliku arengu tagamisel. Mida rohkem panustab riik sotsiaalkaitseks, seda suurem on inimeste kindlus- ja turvatunne ning seda enam suudavad nad panustada riigi arengusse, muutudes tarbijatest panustajateks.

Ma tänan teid kõiki südamest. Te olete mind toetanud ja julgustanud, minusse uskunud isegi hetkedel, kui eneseusk vankuma löi, rõõmustanud ning kurvastanud koos minuga.

Imelist tärkavat kevadet!

Monika Haukanõmm,
Riigikogu liige ja EPIKoja juhatuse esimees

Mida uut toob aasta 2015 – ülevaade muudatustest

2015. aastal tõuseb päris mitu toetust, sh suurenevad märgatavalt peretoetused, taastati matusetootus, aprillis tõuseb veidi pension ja alanevad maksud. Teisalt aga kasvavad riigilõivud ja aktsiisid. Toetuste kasvust tulenev optimism ei kandu kahjuks üle teenuste arengule ja kättesaadavuse tagamisele.

TEKST: Monika Haukanõmm, EPIKoja juhatuse esimees

Paraneb sotsiaalkaitse

Lapsetootus. Tänavu kasvavad toetused lastega peredele. Kui siiani maksti lapsetootust pere esimesele ja teisele lapsele 19.18 eurot kuus, siis alanud aastast kasvab see napp summa mitmekordseks. Nii on lapsetootus pere esimesele ja teisele lapsele nüüd 45 eurot kuus, kolmandale ja igale järgmisele lapsele 100 eurot kuus.

Vajaduspõhine peretoetus ehk perekonna sissetulekust sõltuv toetus suureneb 9.59 eurolt 45 euroni kuus, kui peres on üks laps, ning 19.18 eurolt 90 euroni, kui peres on kaks või enam last. Vajaduspõhist peretoetust saab taotleda kohalike omavalitsuste kaudu, selle määrab ja maksab kohalik omavalitsus riigieelarvelistest vahenditest. See on toetus, mida makstakse allpool vajaduspõhise peretoetuse sissetulekupiiri elavatele lastega perekondadele, samuti toimetulekutoetust saavatele lastega perekondadele.

Puudega vanema toetus. 2014. aasta lõpuni maksti puudega vanema toetust puudega üksikvanemale ja ühele puudega abikaasast (lapse mõlemad vanemad on puudega ning omavahel abielus). Alates 2015. aastast abielus olemise nõue kaob. Piisab, kui puudega vanematel on ühine laps. Puudega vanema toetust makstakse vanemale, kellel on puue ja kes kasvatab last üksi, või peredele, kus mõlemad vanemad on puudega. Igakuise toetuse suurus on 19.18 eurot iga peres kasvava lapse kohta.

Lapsepuhkuse päevatasu suurus on 18.57 eurot. Lapsepuhkust antakse emale või isale tema soovil igal kalendriaastal: kolm tööpäeva, kui tal on üks või kaks alla 14-aastast last; kuus tööpäeva, kui tal on kolm või enam alla 14-aastast last või vähemalt üks alla kolmeaastane laps. Lisaks kolmele või kuuemale päevale on puudega lapse emal või isal õigus saada lapsepuhkust üks tööpäev kuus kuni lapse 18-aastaseks saamiseni.

Vanemahüvitist makstakse lapse 1,5-aastaseks saamiseni, hüvitise minimaalne määr on 355 eurot ja seda makstakse vanemale, kellel eelmisel kalendriaastal puudus sotsiaalmaksuga maksustatav tulu (nt mittetöötanud õppurid). Töötasu alammäär suurusena (2014 – 355 eurot ja 2015 – 390 eurot kuus) vanemahüvitist makstakse vanemale, kelle eelmise kalendriaasta keskmine ühe kuu tulu oli alampalgaga võrdne või sellest väiksem. Vanemahüvitise maksimummäär on 2548.95 eurot ja seda makstakse vanemale, kelle eelmise aasta keskmine ühe kuu tulu oli märgitud summaga võrdne või sellest suurem.

Eestkostetoetus kasvab 25% ning tõuseb praeguselt 191.80 eurolt 240 eurole. Toetust saavad pered, kus kasvab laps on eestkostel või hoolduslepingu alusel. Muudatus puudutab ca 2000 last.

Toimetulekutoetuse arvestamisel on lapsed nüüd võrdsed pere esimese liikmega, st kui pere taotleb toimetulekutoetust, võrdsustatakse selle arvestamisel lapsed pere esimese liikmega ehk alaealise lapse toimetulekupiir saab olema 100% senise 80% asemel. Sel aastal on toimetulekupiiri määr 90 eurot kuus pere esimesele liikmele, samuti peres elavatele lastele ning 72 eurot pere teisele ja igale järgnevale liikmele. Eelmisel aastal sai toimetulekutoetust 6100 lastega peret. Toimetulekutoetust on õigus saada üksi elaval isikul või perekonnal, kelle kuu netosissetulek pärast eluruumi alaliste kulude mahaarvamist on alla kehtestatud toimetulekupiiri. Toimetulekupiiriks nimetatakse summat, mis on vajalik minimaalseks igapäevaseks äraelamiseks ühe kuu jooksul.

Töötutoetus tõuseb 4.01 euroni päevas (2014. a oli 3.62 eurot). Keskmine töötutoetus tõuseb 124.31 euroni kuus. Pensionid tõusevad prognooside järgi aprillist ligikaudu 5,9 protsenti. Keskmine vanaduspension 44-aastase staažiga saab seega olema 374 eurot (praegu 353 eurot). Tulumaksuvaba miinimum tõuseb pensionäridel 374 euroni (praegu 354 eurot), mis tagab selle, et keskmine pension on endiselt tulumaksust vabastatud.

Koolitoit. Alanud aastast saavad tasuta koolitoitu ka gümnaasiumiõpilased.

Kasvab maksuvaba tulu ja maksud alanevad

Tulumaksumäär langes 21 protsendilt 20 protsendile.

Töötuskindlustusmaks määr langeb 3%-lt 2,4%-ni, sh töötajatel 1,6% ja tööandjatel 0,8%, jäädes nimetatud tasemele järgmisel neljal aastal.

Maksuvaba tulu ülempiir tõuseb 144 eurolt 154 eurole kuus.

Pensionile kohaldatav täiendav maksuvaba tulu kasvab 210 eurolt 220 eurole. Nii on pensionide täiendava maksuvaba tulu suurus 2640 eurot aastas ehk 220 eurot kuus. Seega koos üldise maksuvaba tuluga on pensionäridel õigus saada tulumaksuvabalt kokku 4488 eurot aastas ehk 374 eurot kuus.

Taastatakse matusetootus

Alates 1. jaanuarist 2015 makstakse 250-eurost matusetootust majanduslikult vähekindlustatud inimestele, kellele määrati toimetulekutoetus kas matusetootuse taotlemise kuul või sellele eelnenud aasta jooksul vähemalt ühel korral. Ühekordset riiklikku matusetootust võivad taotleda ka need inimesed, kes kuuluvad toimetulekutoetust saavasse perekonda.

Toimetulekutoetuse määramisel loetakse perekonna liikmeteks abielus või abielulistes suhetes olevad samas eluruumis elavad isikud, nende abivajajad lapsed ja vanemad või muud tuluallikat ühiselt kasutavad või ühise majapidamisega isikud. Matusetootust ei saa taotleda selle isiku surma korral, kes on surnud enne 2015. aasta 1. jaanuari.

Hea uudis ka koolipidajatele

Kui varasemalt ei laienenud tavaklassi kaasatud eriõppekava alusel õppivate õpilaste puhul õpetajate tööjõukulu riikliku toetuse arvestamisel koefitsienti, siis alates käesolevast aastast arvestatakse lihtsustatud õppekava järgi õppivate õpilaste õppetöö korraldamiseks toetust õpilasepõhiselt, st sõltumata sellest, kas laps õpib eriklassis või on kaasatud tavaklassi. Lihtsustatud õppekava õppurite puhul on vastav koefitsient 1,79, toimetulekuõppe õppekava korral 3,4 ja hooldusõppe õppekava alusel õppijatele 3,58. Õpilasepõhise koefitsiendi rakendamine toetab eriõppele oleva õpilase kaasamist kodulähedase kooli tavaklassi.

ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni ellurakendamise järelevalve

2014. aasta lõpus langetas sotsiaalministeerium pärast pikka vaagimist otsuse, mille kohaselt ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni (edaspidi konventsioon) rakendamise ja edendamise sõltumatu järelevalve kohustus pandi võrdõigusvoliniku büroole.

TEKST: **Monika Haukanõmm**, EPIKoja juhatuse esimees

Alates 2009. aastast on voliniku kantselei ülesanne seista puuetega inimeste õiguste eest töövaldkonnas, mis on piiranud voliniku tegevusulatust ja mõju. Rõõm on tõdeda, et praegu on kavandamisel võrdse kohtlemise seaduse muudatus, mis paneb puuetega inimeste õiguste eest seismise ka teistes eluvaldkondades (teenused, haridus jm) voliniku ülesandeks.

Käesolevast aastast lisandunud ülesanne – olla sõltumatu järelevalveorgan konventsiooni rakendamise edendamiseks, kaitsmiseks ja järelevalveks – suurendab võrdõigusvoliniku haaret ja mõju oluliselt, sest konventsioon käsitleb puuetega inimeste õigusi kõigis eluvaldkondades kogu elukaare jooksul. Ülesande täitmiseks loodi võrdõigusvoliniku juurde puuetega

inimeste nõuniku ametikoht. Nõuniku tööülesanneteks on võrdõigusvoliniku nõustamine puuetega inimeste õiguste, võrdse kohtlemise, teavitamise ja konventsiooni järelevalve ettevalmistamise teemadel. Samuti koordineerib nõunik puuetega inimeste sotsiaalmajanduslikku olukorda kaardistavate uuringute tellimist, koostab poliitikasoovitusi, kavandab ja viib ellu koolitusi ja seminare.

24. märtsist alustaski nõunikuna tööd Tiia Tamm. Tiia Tammel on doktorikraad kasvatusteadustes ja magistrikraad sotsiaaltöös. 1997–2013 töötas ta Tallinna Ülikooli sotsiaaltöö instituudi sotsiaaltöö lektorina. Varem on ta töötanud Harju maavalitsuse erihoolekandeesutuste arendamise peaspetsialistina ja Loksa vallavalitsuse sotsiaalnõunikuna.

Marek Jaakson:

„Juht õpib kogu elu!“

Marek Jaakson on Eesti Reumaliidu tegevjuht. Milline on Marek juhina? Kuidas ta hindab oma meeskonda? Millised on tema soovitusel teistele puuetega inimeste organisatsioonide juhtidele? Sellest kõigest lähemalt.

INTERVJUU: Helen Kask, EPIKoja peaspetsialist

Marek ütleb enda kohta, et ta on hingelt seikleja, kellele ka reisidel meeldib liikuda pigem omapäi, kui astuda reisijuhi kannul. Ka tööelus peab ta

oluliseks leida oma rada ning olla otsustes innovaatiline. Ta peab ennast kohusetundlikuks, täpseks ja isegi pisut rangeks. Samas ei nõua ta kunagi teistelt rohkem, kui nõuaks iseendalt. Marek tunnistab, et

esimesed aastad tegevjuhi kohal ei olnud kerged. Nimelt arvati, et noor, mittepatsient ja finantspetsialist, ei saa ju kuidagi olla liidu juht. Täna arvab Marek, et on suutnud tõestada vastupidist. Ta on siiralt tänulik inimestele, kes temasse uskusid ning rasketel momentidel toetasid. Samuti leiab ta, et liidul on põhjust tunda uhkust toimiva tegevmeeskonna, juhatuse, liikmesorganisatsioonide juhtide, liikmete ja vabatahtlike üle. Kuid väljakutseid ja unistusi, mille nimel tööd teha, jätkub ning sihi- ja järjekindlus on see, mis organisatsiooni edasi viib.

“ Kooslus vanemad ja kogemustega ning noored ja teotahelised viivad elu edasi.

Ma ei tahaks kohe alustada diskrimineerivalt, aga sa oled noor mees, kes töötab sotsiaalsfääris. Usun, et nõustud, see on pigem erand kui reegel. Kuidas kulges sinu tööalane tee Eesti Reumaliitu?

Minu tööelu algas juba gümnaasiumi 11. klassis, kui töötasin öösiti kiirtoidurestoranis Carrols, sest pidin kodust lahkuma ja ennast elatama. Ülikoolis, finantsjuhtimise esimesel semestril, olles küllaltki enesekindel, otsustasin vastu võtta väljakutse meie rahvuslikus lennufirmas Estonian Air. Pärast viit aastat lennukompaniis töötamist sai mõõt täis, sest töö muutus liialt rutiinseks ja suurfirma jäigale struktuurile iseloomulikult puudusid erilised võimalused tööalaseks arenguks. 2006. aastal lahkusingi Estonian Airist ja lõin oma esimese ettevõtte, mille kaudu pakkusime raamatupidamisteenuseid väikestele ja keskmistele ettevõtetele. Selle kaudu algas ka minu koostöö Eesti Reumaliiduga, mille juhatusse oli värskest ideid organisatsiooni arenguks. Liidu tegevus laienes, tekkis vajadus täiendavate abikäte järele ning seetõttu kutsus Ingrid mind vabatahtlikuna appi. Nii see kõik algas. Vahepeal jõudsin elada veel Londonis ja osalesin organisatsiooni tegevustes kaugtöö kaudu. 2008. aasta alguses tehti ettepanek tulla osalise ajaga finantsjuhiks. Minu tööülesandeks sai eelarvete koostamine, finantside hankimine ja planeerimine. Tegevus aina laienes ja tandem Põldemaa – Jaakson, nagu meid kutsuti, suutis kokku kirjutada hulgaliselt projekte ning reumaliidu rahastus ja aasta eelarve kasvavad kordades. Lisaks korraldasime 2009. aasta sügisel rahvusvahelise konverentsi, kus osales 120 inimest Euroopas tegutsevatest reumaliitudest. Veel viisime Euroopa Sotsiaalfondi toel läbi 46 teabe- ja koolituspäeva üle Eesti, osalesime aktiivselt Euroopas erinevatel konverentsidel ja seminaridel. Kogu selle protsessi käigus tekkis vajadus veel suuremaks organisatsiooni reformimiseks ja seepärast otsustati luua esmakordselt tegevmeeskond, kes viiks ellu liidu igapäevategevusi. Loomuliku jätkuna pakuti mulle tegevjuhi kohta. Võtsin pakkumise vastu, eriti meeldis mulle see, et sain

ise moodustada meeskonna. Nüüdseks on tegevmeeskond kasvanud kolmelt viieliikmeliseks. Need on energilised noored, kelle suurimaks motivatsiooniks on liidu arendamine ja teavitustöö korraldamine avalikkusele, sest väga vähesed teavad, et luu- ja liigesehaigused (reumatilised haigused) on tegelikult laste, noorte ja tööealiste inimeste haigus, mitte vanemaealiste.

Kas otsus astuda tegevjuhi kohale tuli sinu jaoks kergelt?

Küllaltki kergelt, sest olin Tallinna Tehnikaülikoolis õppinud majandust spetsialiseerumisega finantsjuhtimisele, mille üks osa oli ka organisatsiooni juhtimine ehk nüüd oli võimalus teoreetilised teadmised praktikas järele proovida. Muidugi oli alguses palju raskeid momente, eelkõige iseenda pidev tõestamine, sest väga paljud liikmesühingute juhid, kelleks on sageli vanemaealised proudad, ei mõistnud, kuidas saab sisuliselt koolipingist tulnud noormees, kes ise ei ole patsient, juhtida organisatsiooni. See kõik ei tulnud kergelt. Pea igal üldkoosolekul pidin selgitama, miks on vajalik arendada organisatsiooni, kuhu peame välja jõudma, miks meil on vaja sellist meeskonda, rahastust jms. Kogu see tõestamise protsess võttis aega ligi kolm aastat ja nüüd lõpuks oleme jõudnud etappi, kus needsamad inimesed ei kujuta ette teistsugust olukorda ja toetavad minu ettevõtmisi. See on üks suuremaid võite ja nii nagu olen väga uhke oma meeskonna üle, olen nüüd uhke ka meie liikmesühingute juhtide üle, kes käivad ajaga kaasas ja näevad meie tegevusel mõtet. Olen alati arvanud, et kooslus vanemad ja kogemustega ning noored ja teotahelised viivad elu edasi. Tuleb vaid üksteisega harmoonias harjuda.

Kolm aastat kulutada pidevale enese olemasolu õigustamisele on pikk aeg, kindlasti ka väsitav. Mis oli see murdepunkt, et jää hakkaks lõpuks sulama?

Arvan, et jää murdus sellest, et liikmesorganisatsioonide juhid nägid, et meie sissetulekud on kasvanud, tundus ühiskonnas suurenenud, palju tööd olime teinud ka Euroopa tasandil. Pärast Ingridi lahkumist juhatusest (2011) pandi palju kohustusi ja seeläbi ka ootusi minu õlgadele. Nii tegin veelgi rohkem. Seda märgati enam ning hakatigi mõistma, et noor inimene võibki organisatsiooni juhtida ja patsientide heaks midagi ära teha.

Kindlasti võib sellistes rasketes olukordades tekkida ka mõte kõigele käega lüüa.

Väga palju mõtlesin selle peale, et miks ma seda teen. Tahan ju nende inimeste jaoks midagi ära teha, aga seda kõike ei ole võimalik kohe saada, eriti käega-

katsutavaid asju. Sellel hetkel, kui sain teada, et seitsmeaastasel õepojal diagnoositi juveniilne ideopaatiline artriit ehk lapsea liigesepõletik, tundsin, et pean veelgi enam vastutust võtma ega tohi kergelt käega lüüa. Arvan, et olen küllaltki sitke, samuti olen endale nüüdseks paksu nahka kasvatanud, alguses läksin kindlasti oluliselt kergemalt keema. Õppisin mõistma, et ei ole mõtet liiga palju süveneda vastuolule, vaid pigem pean tegema seda, mida soovin ja oskan. Alati jääb inimesi, kes on millegi vastu!

Meie varasematest vestlustest on mulle jäänud kõrvu sinu mõte, et puuetega inimeste organisatsioon peaksid juhtima terved inimesed, sisend ja juhised aga peaksid tulema sihtgrupilt endalt.

Tõesti, meie organisatsiooni põhjal olen arvamusel, et haigusliite võiksid ja isegi võib-olla peaksid juhtima terved inimesed. Seda vähemalt tegevmeeskonna tasandil. Ja seda sel lihtsal põhjusel, et nad ei lange haiguse tõttu rivist välja ja saavad rakendada ennast 100%. Samas leian, et nii juhatuses kui Nõuandvas Kojas [Nõuandev Koda on Eesti Reumaliidu juures tegutsev erinevatest spetsialistidest nõukoda, kes annab vajadusel erialast nõu nii juhatusele kui ka tegevmeeskonnale] peaksid olema patsiendid, sest nemad saavad aidata oma isikliku kogemusega, mida tervel inimesel ei ole.

Mille alusel oled oma meeskonna kokku pannud?

Kõige olulisem alus on see, et nad on head inimesed, loomulikult peavad nad olema ka head spetsialistid. Hea inimene, kes sulandub meeskonda, omandab ka teadmisi kergemalt ning nii tekib koostöös sünergia, võib mõista teineteist sõnapealt. Läbi selle saab organisatsiooni edasi arendada. Kui inimene on hea spetsialist, aga temaga on raske koostööd teha, hakkab see arengule vastu töötama. Minu tiim on igas mõttes “minu inimesed”. Inimesed, keda motiveerib eelkõige meeldiv meeskond, soov midagi ühiskonnas paremaks muuta ja tegutsemisvabadus, mis võimaldab oma ideesid pakkuda ja neid ka rakendada. Siinkohal tuleb kindlasti mainida, et ilma reumaliidu juhatuse usalduse ja toetuseta oleks seda raske teha ning motivatsiooni hoida.

Sul on noortest koosnev tiim. Teoreetilises kirjanduses räägitakse üha enam, et noored, n-ö Y-generatsioon, tahavad karjäärialselt liikuda pigem vertikaalset kui horisontaalselt ehk kiirelt rikkaks ja juhtivale kohale. See on kindlasti ka üks põhjustest, miks puuetega inimeste

organisatsioonidesse ei tule tööle noori. Kas sa tajud seda oma meeskonnas?

Jah, ma kõrvalt näen, et selline tendents ja ootus ühiskonnas on selgelt olemas. Samas noored tihtipeale ei adu oma oskusi. Hea spetsialist võib olla väga halb juht ja vastupidi. Kui ühiskond soosib neid inimesi, kes on kuskil üleval, siis pürgitaksegi teadmatusse kõrgusesse, endale aru andmata, kas tegelikult vajalikud juhi eeldused ja omadused on ka olemas. Meie meeskonnas on samuti noored, kõik koolis käivad inimesed. Nende juures näen ma soovi koolis õpitut rakendada päris elus ja nõnda areneda pigem horisontaalselt. Ka arenguvestluste põhjal saan järeldada, et praegu nad tahavad saada pigem tugevaks spetsialistiks omal alal.

Kuidas sa siis oma noort meeskonda motiveerid?

Motivaatoreid on mitu ja usun, et üks neist on see, et ma kutsungi neid oma meeskonnaks või töökaaslasteks, mitte alluvateks. Meil ei ole ülemuse-alluva suhet, vaid pigem oleme kasvanud sõpruskonnaks, kes on motiveeritud ühiskonnas midagi korda saama. Kord aastas korraldame meeskonnakoolitusi, kutsume esinema juhtimise ja personalijuhtimise ala spetsialiste, et oma teadmisi jooksvalt täiendada. Lisaks korraldame koosviibimisi töövälisel ajal, on see siis vabatahtlikena kaasalöömine lastekodu abistavatel töodel või mõnel kärestikulisel jõel kanuumatkal olles. See kõik suurendab meeskonnatunnet. Tavaliselt mõistame üksteist poolelt sõnalt, sest mõttemaailm ja arusaam ühiskonnaelu korraldusest on sarnane. Olen uhke oma meeskonna üle ja selle võimaluse üle, et saan patsientide heaolu suurendamisel kaasata just neid inimesi.

Töökollektiiv, kes on pigem sõpruskond, kõlab küll ilusalt, aga juht peab suutma teha ka ebapopulaarseid otsuseid.

Isegi kui inimesed on mulle väga head sõbrad-tuttavad, tuleb lahus hoida töö- ja eraelu. Kui ma teen ebapopulaarse otsuse, näiteks pean vallandama inimese, siis tuleb otsust piisavalt põhjendada, mitte karta. Kuna oluline on organisatsiooni areng ja kui inimene ei panusta piisavalt, siis ei ole raske seda ka välja öelda. Kui inimene mitmetele märkustele vaatamata ei muutu, ei ole mõtet teda kinni hoida ja organisatsiooni arengut takistada. Kui ma olen otsuse teinud, siis on see lõplik. On probleeme, mida ei olegi võimalik lahendada ja nende osas peabki olema ratsionaalne. Seega oluline on olla oma otsustes kindel ja peab suutma otsuseid ka teistele selgitada.

“ Kui midagi muuta, tuleb endale selgeks teha, kas see on vajalik, miks seda teha ja milline on kasu tulevikus.

Milline inimene sa juhina oled?

Olen nõudlik, konkreetne, saliv... kaasav, kindlasti kaasav. Mulle meeldib mõte, et kui sul on meeskond, siis sa ei ütle neile, et tuleb teha nii. Meie tuleme üheskoos laua taha ja arutame, et meil on vaja teha selline asi, kas on mõtteid, mismoodi seda teha. Nii sünnib otsus ühise arutelu tulemusena. Kindlasti olen ka nõudlik, kui on kokkulepe, et midagi peab ära tegema mingiks tähtjaks, nõuan alati selgitust, miks seda ei jõutud ära teha.

“ Minu tiim on igas mõttes “minu inimesed”.

– tuleb olla avatud uuendustele, julge endale tunnistada, et sa ei ole ainuke, kes midagi muuta saab, kaasa teisi. Muutusi ellu viies tuleb arvestada ka konkreetse organisatsiooni eripäradega, pole mõtet lõhkuda toimivaid süsteeme. Kui

midagi muuta, tuleb endale selgeks teha, kas see on vajalik, miks seda teha ja milline on kasu tulevikus. Arvan, et peaksime jõudma lähemale Ameerikas levinud juhtimisvõtetele, mis tähendab seda, et hea juht peab koondama enda ümber head spetsialistid ja suutma nendevahelist tööd koordineerida. Hea juht ei tea ise kõike, vaid teab, kes talle selles osas nõu saab anda. Nii olen mina toiminud, kuigi Eestis on seda pisut raske rakendada, sest vähe on liitude juhatuse liikmeid, kes mõistaksid mitmetasandilise juhtimise põhitõde – juhatuse annab tegevjuhile strateegilised arengusuunad ja ei sekku igapäevategevustesse. Mittetulundusühing on laias laastus peaaegu samaugune moodustis nagu äriühingud, kellele kehtivad samad reeglid. Me kõik võistleme ühel konkreetset turul “klientide” pärast, kuid erineval moel. See kõik tähendab seda, et me peame omama ka teadmisi või siis ennast piisavalt täiendama, et juhtida. Sellest ei piisa, kui teed vabatahtlikku tööd ja oled ise patsient!

Millised oskused juhina vajavad arendamist?

Juht õpib kogu elu. Ma tahaksin veel rohkem osata delegeerida, mõista, et delegeerides sa usaldad inimest. Samuti tahaksin omandada oskusi, kuidas inimesi paremini mõista. Kuidas pingetega toime tulla. Kindlasti on neid aspekte palju, kõik käibki läbi protsessi.

On sul mõni hea soovitus puuetega inimeste organisatsioonide juhtidele? Kuidas muuta oma tööd efektiivsemaks ja hoida häid inimesi enda ümber?

See on väga raske küsimus, sest inimesed on nii erinevad. Ühte, mis toimib, julgen soovitada kindlalt

Mie Marek on inimene, keda saavad kõikjal sellised omadussõnad nagu särav, ettevõtlikkus ja pühendumine. Tõtt-öelda on tal neid omadusi rohkem, kuid need iseloomustavad teda nii tööandja kui ka sõbrana kõige paremini. Oma tööd teeb Marek pühendunult, olles arvestav ka kõigi oma kolleegide suhtes. Marek mõistab, et väheste ressurside tingimustes tuleb ennekõike olla paindlik nii aja kui ka töötegemise suhtes. Tihti võib teda leida kontorist üksinda, valmistades parajasti ette järgmise päeva koosolekut või hilja peale jäänud kohtumist mõne kolleegiga. Paraku on nii, et valdav osa sisulisest tööst tehakse Mareki eestvedamisel Eesti Reumaliidus ära õhtuti või kaasvõitlejate puhul kontoriruumidest eemal. Demokraatliku juhtimisstiili juures võimaldab ta meeskondlikku töökorraldust, jättes seega ruumi loomulisele mõtlemisele. See sunnib meeskonda ise rohkem panustama ja omavahel suhtlema.

Arvan, et Marek teeb oma tööd ennekõike missioonitundest ja soovist olla kellelegi kasulik, tahtest midagi muuta. See, millises suunas organisatsioon areneb, sõltub ennekõike inimestest. Projektjuhina on Marek vahel öelnud, et “sõltumata sellest, milliste takistustega tuleb projektimeeskonnal ürituse päeval rinda pista, ei tohiks need takistused olla loetatavad korraldusmeeskonna nägudelt ning selle asemel tuleks hoopis naeratada...”. Usun, et temal tuleb see loomulikult. See, millisena me soovime end teistele näidata, ei pruugi olla sama, kuidas teised meid näevad, kuid oluline on üheskoos parima tulemuse nimel pingutada. Kui meeskonnas on keegi teinud head tööd, tunnustab Marek töötegitjat. Kokkuvõtteks arvan, et Marek ei tee Eesti Reumaliidus tööd vaid töötegemise pärast. Selles peab olema midagi enam, näiteks midagi asjaarmastajale omast või miski, mis kõditab närvi ning motiveerib hommikul vara ärkama ja õhtul hilja lahkuma.

Silver Viljaste,
Eesti Reumaliidu kauaaegne vabatahtlik; IT-tugi/projekti assistent

Eesti Puuetega Inimeste Koja plaanid 2015. aastal

Eesti Puuetega Inimeste Koda (edaspidi EPIKoda) ühendab üle terve Eesti puuetega inimesi koondavaid ühendusi ja liite. EPIKojal on 46 otseliiget, st 30 puudespetsiifilist liitu ja ühendust ning 16 piirkondlikku puuetega inimeste koda, kellel omakorda on liikmesorganisatsioonid.

TEKST: **Monika Haukanõmm**, EPIKoja juhatuse esimees

EPIKoja võrgustik on aastate jooksul laienenud ning oma mõju suurendanud, sest võrgustikku kuuluva ligi 285 organisatsiooni ja 22 000 inimese arvamusel ja seisukohtadel on märkimisväärne jõud.

Puudega inimesel on õigus tunda ennast täisväärtusliku ühiskonna liikmena ning ammu on möödas aeg, kus tingimuste loomine puudega inimeste jaoks oli justkui heategevus. EPIKoja igapäevaseks tegevuseks on otsustajate, spetsialistide, puuetega inimestega kokku puutuvate inimeste ja laiemalt kogu ühiskonna teadlikkuse tõstmine puudega inimeste vajadustest ja ootustest. Eestis elab üle 140 000 puudega inimese.

Iga aasta alguses lepatakse kokku prioriteetsed teemavaldkonnad ning tänavu on need sarnased eelmise aastaga.

1. Aidata kaasa ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni ellurakendamisele Eestis.

2. Olla riigile partner ja ekspert töövõimereformi käivitamisel

Mida teeb EPIKoda oma eesmärkide elluviimiseks, sellega saab tutvuda meie koduleheküljel aadressil <http://www.epikoda.ee/tegevus>.

Iga-aastase tegevusprogrammi raames tehtavale lisanduvad niinimetatud arendustegevused. 2015. aastal jätkame ligipääsetavuse edendamise projektiga „Paneme seaduse kehtima“ ning loodetavasti valmib ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni igakülselt ligipääsetav kodulehekülg ja lastele suunatud infomaterjal, mis aitab kaasa konventsioonis toodud põhimõtete edendamisele. Kindlasti soovime edasi arendada ka oma organisatsiooni.

Muutused EPIKoja juhtimises

Alates aprillist ootavad EPIKoda ees suured muutused ning Riigikogu valimiste tulemuste selgumisest saadik on paljusid huvitanud küsimus, kuidas minnakse edasi ja mis saab organisatsioonist. Muidugi läheb elu edasi. Muutused vaid tugevdavad, loovad ühtsust ning kindlasti esitavad ka uusi väljakutseid, läbi mille jõuame uuele arengutasemele.

EPIKoja juhatuse esimees Monika Haukanõmm alustas 30. märtsist tööd Riigikogu XII koosseisus ning taandab sellega seoses ennast organisatsiooni igapäevastest töödest ja tegemistest, kuid jätkab järgmiste korraliste valimiseni tööd juhatuses. EPIKoja tegevjuhi ülesandeid asus 1. aprillist täitma Anneli Habicht, kes on alates detsembrist 2013 töötanud kojas peaspetsialistina. EPIKoja senine pikaajaline tegevjuht Karin Hanga asus tööle Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuses äsja loodud rehabilitatsioonialase kompetentsikeskuse (RAKK) juhina. RAKK peamine roll on arendada ja piloteerida erinevaid hindamismetoodikaid rehabilitatsioonis, osutada vajaduspõhist sekkumist, toetada koolituste ja juhendmaterjalide väljatöötamise kaudu sotsiaal- ja tööturuteenuste osutajaid ning edendada erivajadusega inimeste pöördumist tööellu. Muidugi oleme selle uudise üle kurvad, kuid rõõmustame Karini edusammude üle. Organisatsioon elab oma aktiivset ja väljakutsetrohket elu edasi ning loodetavasti täienevad meie read enne suve veelgi.

Tähistasime harvikh

Ülemaailmsed harvikaiguste päeva tähistatakse harva esineval 29. veebruaril või selle vahetus läheduses – näitamaks, et just nii vähestel esineb ka haruldasi haigusi. „Day-by-day, hand-in-hand!“ ehk maakeeli „Päev päeva järel, käsikäes!“ kõlas harvikaiguste Euroopa katusorganisatsiooni EURORDIS hüüdlause 2015. aastal.

TEKST: Anneli Habicht, EPIKoja tegevjuht

Eestis korraldasid 27. veebruaril käsikäes harvikaiguste infopäeva Eesti Puuetega Inimeste Koda, Eesti Agrenska Fond ja Ravimitootjate Liit.

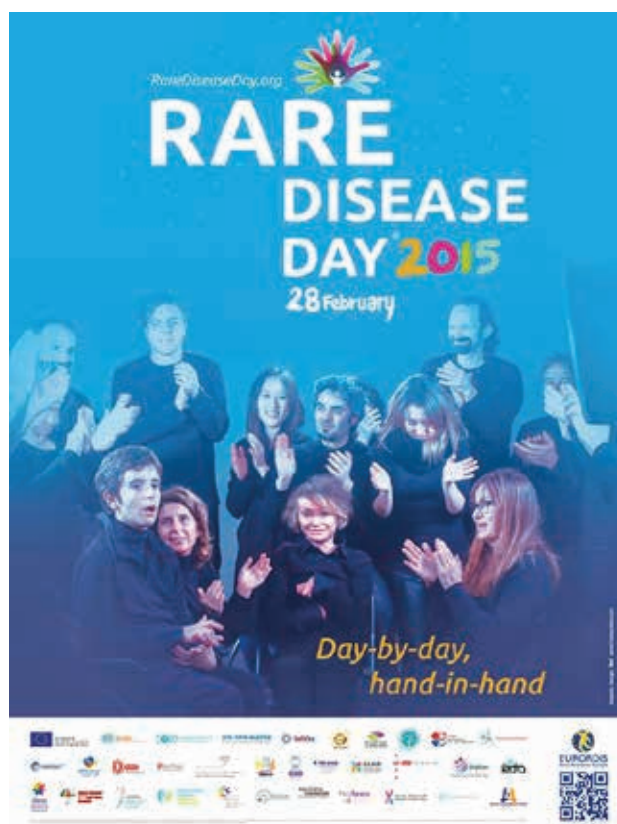
Eesti Puuetega Inimeste Kojas kohtusid arstid, patsientide ja puuetega inimeste esindajad, sotsiaalministeeriumi ja ravimitootjate esindajad. Tõstatusid haigekassa, arstide ja ravimitootjate erinevad nägemused haruldaste haiguste ravi kompenseerimispõhimõtete osas, samuti oli kõne all harvikaigusi põdevate patsientide võimalused mittemeditsiinilise info ja abi saamiseks, et oma elu kergemaks muuta.

Eesti Prader-Willi Sündroomi Ühingu juhatuse esimees Reet Paloson, harvikaigusega noore täiskasvanu ema, avas harvikaiguse tähendust patsiendi perele. Reet Paloson viitas hilinenud diagnoosimisele, infopuudusele haiguse kohta ning sotsiaal- ja tervishoiuteenuste vähesele sidususele.

„Eestis kaovad või vähenevad järsult sotsiaal- ja rehabilitatsiooniteenused, kui puudega laps saab täiskasvanuks. Intellektipuudega noore täiskasvanu tegelikud vajadused ja sotsiaalsüsteemis olemasolevad võimalused on tugevas vastuolus ning perekond peab kandma ebaproportsionaalselt suurt vastutust.“

Haigekassa juhatuse esimees Tanel Ross ütles ravi kompenseerimise põhimõtetest rääkides, et haigekassa tegevus lähtub üldiselt muus maailmas aktsepteeritud reeglitest – kaalumise algab võrdlusest juba kasutatavate ravimeetoditega ning kui uus ravim või teenus on tulemuslikum või parem, siis järgneb kulutõhususe hindamine. Samuti märkis haigekassa juht, et nagu igal kindlustusel on ka haigekassa puhul võtmeküsimuseks patsientide võrdne kohtlemine.

„Kuidas tagame võrdse kohtlemise, kui ühel patsiendil on väga harv ja väga kallist ravi nõudev haigus ning teisalt on paljudel patsientidel haigus, mille ravi on vähemkulukas? Arvestame haigekassas maksimaalselt, et haruldased haigused vajavad teistsugust lähenemist. Meil on olemas vastavad mehhanismid ning oleme neid ka rakendanud. Saan aru, et patsientide ja arstide

“ Eestis kaovad või vähenevad järsult sotsiaal- ja rehabilitatsiooniteenused, kui puudega laps saab täiskasvanuks

Reet Paloson

haiguste päeva

“ Agrenska on täna juba kõige suurem lapsehoiuteenuse osutaja Eestis.

Meelis Joost

seisukohalt saaksime teha seda veel paindlikumalt. Samas – otsused peavad tuginema üldistel ja selgetel alustel, peab tulema tervisekasu patsiendile ja see peab olema võimalikult palju tõendatud, samuti tuleb arvestada kuluspekte,” märkis Tanel Ross.

Tallinna Lastehaigla neuroloogiaosakonna juhataja dr Valentin Sander ütles infopäeval esinedes, et ta ootaks haigekassa poolt suuremat paindlikkust ning ravimite kompenseerimisel tuleks haruldast haigust põdevatele patsientidele läheneda juhtumipõhiselt. „Miks mitte luua uus vorm „Taotlus harvikaiguse põdeja ravi kompenseerimiseks“? See poleks ülemäärane töö,” tõdes Valentin Sander.

Ravimitootjate Liidu juhataja Riho Tapferi sõnul ei tööta harvikaiguste ravi rahastamismehhanismid selliselt, nagu peaks: „Patsientidele kompenseeritavate ravimite nimekirja pääsemiseks läbivad need ravimid tavapärase menetluse, mis on 500–700 päeva pikk. See on kõige probleemsem koht, patsiendil ei pruugi seda aega ootamiseks enam olla.“ Ta lisas, et kahtlemata on harvikravimite puhul probleemiks ka tootjapoolne vähene huvi, sest nende ravimite taotlemisega kaasnevad administratiivsed kulutused on samas suurusjärgus tavaliste ravimitega. Euroopas on üldjuhul tavaks, et harvikravimitele rakendatakse kiiremat ja lihtsamat menetlust.

Eesti Puuetega Inimeste Koja ning SA Eesti Agrenska Fond esindaja Meelis Joost tutvustas puuetega inimeste koja ning fondi rolli harvikaiguste valdkonnas, keskendudes mittemeditsiinilise abi andmise ja nõustamise senistele võimalustele ja tulevikuplaanidele.

„Agrenska eesmärgiks on diagnoosi saanud patsientide kinnipüüdmise, nende perede abistamine ja nõu andmine, et nende elu poleks nii raske, et nad ei tunneks end ükski ja et peredel oleks võimalik puhkust saada.“

Meelis Joosti sõnul alustas Rootsi taustaga Agrenska fond peretegevustega juba 2003. aastal ning sihiks oli luua koht, kuhu pered saaks tulla koos lastega. „Agrenska on täna juba kõige suurem lapsehoiuteenuse osutaja Eestis,” lisas ta.

Mis on harvikaigus?

Euroopa Liidu tasandil defineeritakse haruldast haigust ehk harvikaigust kui haigust, mis esineb kuni viiel inimesel 10 000st. Haruldasi haigusi iseloomustab nende väga väike esinemissagedus, kuid samas on erinevaid haruldasi haigusi palju, millest tulenevalt on haruldast haigust põdevate inimeste arv suhteliselt suur. Hinnanguliselt arvatakse olevat 5000–8000 haruldast haigust, mis mõjutab 6–8% kogu elanikkonnast nende eluperioodi jooksul. Harvikaigused mõjutavad 27–36 miljonit inimest ELi tasandil, Eestis seega 70 000–100 000 inimest.

Harvikaiguste ümarlaud

2014. aasta kevadel kutsusid Eesti Puuetega Inimeste Koda ja Eesti Agrenska Fond kokku harvikaigustega patsiendiorganisatsioonide, patsientide ja valdkonna spetsialistide ümarlaua, mille eesmärgiks on toetada ja survestada sotsiaalministeeriumi eestvõttel laiapõhjalises töörühmas loodud harvikaiguste arengukava elluviimist. Harvikaigustega patsientide häält on vähe kuulda, sest patsiendiorganisatsioonide on huvirühmade väiksuse tõttu keerukas luua ja töös hoida. Kaks korda aastas koguneva harvikaiguste ümarlaua üks ülesandeid on just organisatsioonidesse mittekuuluvate patsientide huvikaitse. Järgmine harvikaiguste ümarlaud toimub EPIKojas kevadsuvel 2015.

Ootame lahkelt ka uusi huvilisi.

Selleks palun saatke e-kiri aadressil **anneli.habicht@epikoda.ee** või helistage telefonil **661 6614**.

Harvikaigusteteemalised materjalid, sh arengukava ja ümarlaua protokollid, on koondatud EPIKoja kodulehe uuele alamlehele Harvikaigused.

Aitäh kõigile, kes on vabatahtliku ümarlauaga liitunud ja sisulisse töösse panustanud.

EPIKoda hindas organisatsiooni

Vahetevahel on kasulik ruttavalt rongilt maha astuda ning mõelda, kuhu ja kuidas oleme jõudnud ning mismoodi edasi liikuda. EPIKoja liikmesorganisatsioonid, juhatus ja tegevmeeskonna liikmed ning peamised koostööpartnerid said 2015. aasta alguses palve ja võimaluse kaasa rääkida organisatsiooni arenguvajaduste väljaselgitamisel.

TEKST: **Anneli Habicht**, EPIKoja tegevjuht

Vajaduste väljaselgitamiseks viidi läbi elektrooniline küsitlus, millega hinnati organisatsiooni tegevusvõimekust kolmes valdkonnas: kommunikatsioon, kaasamine ja koostöö ning juriidika. Küllap tekib küsimus, miks me just neid kolme tegevusvõimekust hindame, igapäevatoos on ju veel teisigi olulisi pädevusi. Need kolm ei olnud siiski suvaline valik, vaid koorusid välja EPIKoja arengukavast 2011–2016, milles oleme seadnud endale neli strateegilist eesmärki, hulga alaeesmärke ja nende saavutamiseks kirjeldanud meetmeid. Enam esinevatest meetmetest kujunesidki arenguvajaduste küsitluse kolm tegevusvõimekuste valdkonda. Kommunikatsiooni alla koondub teavitustegevus nii organisatsioonisiseselt kui ka väljapoole, nii traditsiooniliste (paber, tele, raadio) kui uute kanalite (internet, sotsiaalmeedia) vahendusel. Kaasamise ja koostöö tegevusvõimekus hõlmab oskusi kaasata otsuste tegemisel võrgustiku liikmeid, aga ka oma oskusteabe tõhusat jagamist koostööpartneritele. Juriidika valdkonna all mõistame osalemist seadusloomes ja poliitikakujunduses ning oskust vajadusel leida õige õigusakt ja seda tõlgendada.

Küsitluse tulemustest

Küsitluse käigus koguti andmeid kolmelt sihtrühmalt: EPIKoja juhatus (9 inimest) ja ühingu tegevtootjad (6); liikmesorganisatsioonide esindajad (46); ühingu koostööpartnerite esindajad (8). Kahjuks vastas 46 liikmesorganisatsioonist küsitlusele vaid 21 ehk vähem kui pooled. Võib oletada, et vastamata jätmine väljendab samuti arenguvajadust – inimressursi puudust, ebapiisavaid oskusi *on-line* küsitlusele vastamiseks või siis motivatsioonipuudust organisatsiooni arengu kü-

simustega tegelemiseks. Juhatus ja tegevmeeskonna ankeedi täitis kokku kuus inimest. Sellelt sihtgrupilt laekus oodatust vähem vastuseid ilmselt ka seeõttu, et mitu juhatuse liiget täidavad kaht rolli – nii juhatuse liikme kui liikmesorganisatsiooni esindaja rolli ja lähtusid küsitlusele vastamisel pigem viimasest. Küsitluse koostajale on siin samuti mõtteainet: kas küsitluse eesmärk oli ikka piisavalt lihtsalt ja selgelt lahti kirjutatud ning küsitlus ise kasutajasõbralik? Igal juhul sügav kummardus kõigile vastanutele! Teie panus oli ja on oluline.

EPIKoja võrgustiku ehk liikmesorganisatsioonide esindajate arvates on nende põhiliseks arenguvajaduseks **juriidiline kirjaoskus** ja selle komponendid. Kaasamis- ja koostööalase võimekuse valdkonnas hindasid liikmesorganisatsioonid kõige enam toetamist vajavaks **täiskasvanute koolitamise** oskust. Mõeldud oli, kuid võrd suudab organisatsioon oma puudealast oskusteavet edasi anda koostööpartneritele täiskasvanute koolituse vormis. Samuti leidsid organisatsioonid, et arendamist vajab kaasaegsete **infotehnoloogiliste vahendite rakendamise oskus** kaasamis- ja koostöötegevuses.

Hinnates katusorganisatsiooni võimekusi, olid EPIKoja tegevmeeskond ja juhatus seisukohal, et arendamist vajavad eelkõige **sotsiaalmeedia kasutamise pädevus, juriidiline kirjaoskus ja kommunikatsioonialane võimekus** üldiselt. Ka sellele küsitluse osale vastamisel ootasime suuremat aktiivsust.

EPIKoja koostööpartneritest vastasid küsitlusele pooled ankeedi saanutest, neli partnerit. Tulemustest koorus, et EPIKoja võimekus

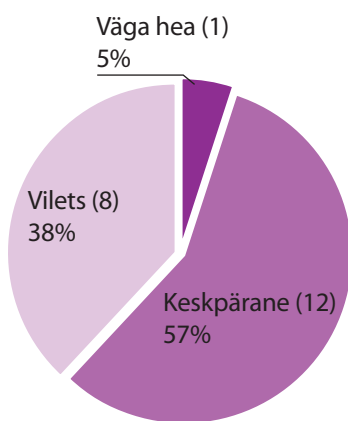
sotsiaalmeedias on raskesti hinnatav või vilets, mis tähendab, et **esindatus sotsiaalmeedias paistab ühtviisi nõrk nii organisatsioonis seest kui väljast vaadates**. Huvitav vastuolu ilmnes juriidiliste oskuste aspektis. EPIKoja koostööpartnerid hindasid EPIKoja võimet osaleda seadusloomes ja poliitikakujunduses kõrgelt, aga koda ise ja liikmesorganisatsioonid nägid juriidilist pädevust arendamist vajavana.

Info- ja teabematerjalide koostamise ja väljaandmise, samuti uue meedia kasutamise võime ja oskuse suhtes olid nii liikmesorganisatsioonid kui EPIKoja meeskond/juhatus ühte meelt. Oldi seisukohal, et puudu jääb ressursidest infomaterjalide trükkimiseks ning kitsaskohaks on venekeelsete, nägemispuudega inimestele kohandatud, samuti lihtsustatud tekstiga materjalide väljaandmise võimekus. Uue meedia, sh

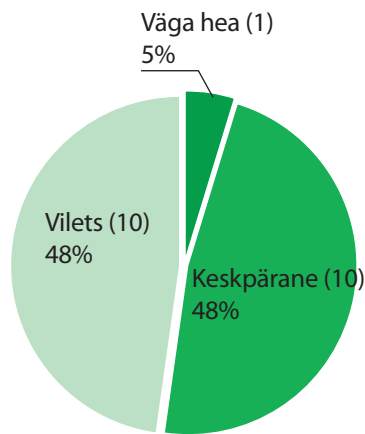
“ **Arendamist vajavad EPIKoja sotsiaalmeediaalane pädevus ja juriidiline kirjaoskus.** ”

atsiooni arenguvajadusi

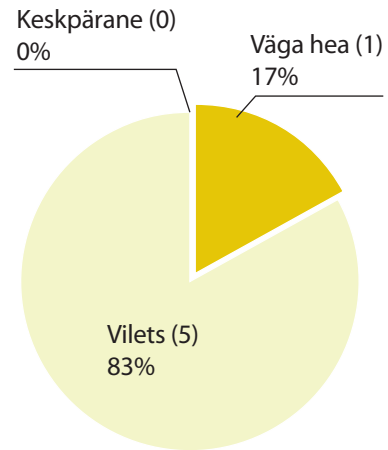
Liikmesorganisatsioonide hinnang oma organisatsiooni võimekusele kasutada kaasamisel info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat

Liikmesorganisatsioonide hinnang oma organisatsiooni juriidilisele võimekusele

Juhatus ja meeskonna hinnang uue meedia kasutamise võimekusele EPIKojas

Mõned kommentaarid vastustest

Liikmesorganisatsioonid oma organisatsiooni kohta:

„Meil on vanemad inimesed, kes lausa kardavad ja ka põlgavad igasugust veebisuhtlust. Igasuguse materjali koostamine valmistab raskusi.“

„Nii haldussuutlikkus kui ka oskused uue meedia kasutamisel on vähesed. Kuna selle meedialiigi kasutamine eeldab pidevat ja kiiret reageerimist, siis pole meil selle jaoks eraldi inimest, kellel oleks selle jaoks piisavalt aega ja tahtmist. Traditsiooniline meedia leiab meid üles, kui on vaja kommentaari probleemidele ja on valmis avaldama probleemlugusid, meie pakutud häid saavutusi ei peeta vajalikuks kajastada, paraku.“

„Ligipääs ja võimalused (uuele meediale) olemas, kuid piirab aja- ja inimressursi puudumine.“

„Nägemispuudega inimeste vajadustele pole (infomaterjalide koostades) mõelnud, aga kardan, et koduleht ei vasta nõuetele.“

EPIKOja juhatus ja tegevmeeskond katusorganisatsiooni kohta:

„Kodulehekülj on meie peamine inerneti kaudu leviv kanal, mis on olemuselt passiivne infokandja. Sellest jääb tänapäeval väheks. FB kodulehekülj aitaks olla operatiivsem ja laiahaardelisem, samuti võimaldaks interaktiivsust.“

„Kõigi erinevate sihtrühmade vajadustega arvestamine (teavitusmaterjalide koostamisel ja väljaandmisel) on väga ressursimahukas, mis tekitab raskusi.“

Koostööpartner EPIKOja kohta:

„Väga hea ja konstruktiivne partner, kes annab ausa pildi oma kavatsustest.“

sotsiaalvõrgustike kasutamisel organisatsiooni kommunikatsioonitegevuses nähti probleemina inimressursi puudust pidevat tegutsemist vajavate kanalite haldamiseks. EPIKOjal katusorganisatsioonina puudub kodulehekülj sotsiaalmeedias, seda nähti selge arenguvajadusena.

Küsitluse üks eesmärke oli koguda sisendit Kodanikuühiskonna Sihtkapitali (KÜSK) arenguhüppe teise vooru projektitaotlusesse. Küsitluse tulemuste põhjal planeeriti projekti tegevustesse organisatsiooni juriidilist, sotsiaalmeedia rakendamise alast ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendite rakendamise alaseid tegevusi.

EPIKoja võrgustik ja võtmed

Tänavu 14.-19. jaanuarini külastas Eesti Puuetega Inimeste Koja liikmesorganisatsioonide esindajate ja töövõimereformi võtmes oluliste koostööpartnerite delegatsioon Norra Kuningriiki.

TEKST: Kirke-Anneli Kuld, EPIKoja peaspetsialist
Meelis Joost, EPIKoja peaspetsialist välissuhete valdkonnas

Kolme aktiivse kohtumispäeva ja pühapäevase puhkepäeva raames tutvuti mitmete asutuste ja puuetega inimeste töötamise hõlbustamiseks ellu kutsutud algatustega. Külastati Arba töökeskust Oslo lähedal Sandvikas, kus on tihe koostöö IKEA kaubamajaga, ASVO Nøtterøy töökeskust, mis on kohalike omavalitsuste ja maavalitsuse loodud töötamise toetamise keskus, samuti Norra töö- ja heaolu direktoraati NAV, Norra disaini- ja arhitektuurikeskust, Norra võrdse kohtlemise ja mittediskrimineerimise ombudsmani ja innovaatilist tööhõiveprojekti PS Hotell.

Väga põhjaliku ülevaate tööhõivelahendustest andis Norra töö- ja heaolu direktoraat NAV, mis loodi 2006. aastal tööhõiveameti ja sotsiaalkindlustusameti ühendamisel. See on veidi sarnane ideega Eestis tuua puuetega inimeste tööhõiveküsimused töötukassa tiiva alla. Asutuse koolitusjuht Yngvar Åsholt selgitas, kuidas on õnnestunud asutuste ühendamine ning millised on selle head ja halvad küljed. Ta puudutas ka mõningaid väljakutseid, millega NAV tegeleb, ja rääkis lähemalt puuetega inimeste tööhõivest.

Norra peamised väljakutsed tööhõives

Kümne aasta pärast tõuseb Norra rahvaarv kuuele miljonile. Norra ei ole küll Euroopa Liidu liige, kuid riigil on arvestatav naftatööstus, mistõttu on Norra tööturg teistsugune võrreldes muude Euroopa Liidu riikidega. Norrat iseloomustab naiste kõrge tööhõive ja ka paljud eakad inimesed töötavad kaua. Huvitav on fakt, et kui näiteks Rootsis elavad inimesed peaaegu kult lõunapoolses osas, siis Norras hajutatult kõikjal.

Norra elanikest on terviseprobleemide tõttu tööst eemal 17%, töövõimetus pensionäre on 9%. Inimeste abistamine, kes tahavad töötada ja saada tagasi tööturule, on NAVi kontorite peamine ülesanne.

Siit tekib küsimus, miks on terviseprobleemidega inimeste protsent nii kõrge? Enne asutuste ühendamist pakuti inimestele rahalisi vahendeid, et nad oma terviseprobleemid lahendaksid ja tagasi tööturule läheksid. Tööhõiveamet tegeles vaid tervete inimestega, kellel mingil ajal ei olnud tööd, teised jäid seega fookusest välja.

Praeguseks on olukord selline, et kellel lihtsalt mingil põhjusel tööd ei ole, kuid kõik muu korras, saavad NAVi poolt vähe abi. NAVi fookuses on need inimesed, kellel on küll terviseprobleemid, aga kes tahavad tagasi tööturule. Samuti inimesed, kes on saanud juba tööturule ja tahavad seal püsida. NAVi eesmärgiks on saavutada, et terviseprobleemi lahendamine ja töötamine toimuksid samaaegselt, st kui inimesed saavad tööle, probleemidega tegeletakse, siis nende olukord pidevalt ka paraneb.

Samuti on vajalik palju tihedam koostöö tööandjatega. Igas riigis on kontakt tööandjatega tähtis, aga Norras selle reformi käigus see side mõnevõrra kadus. Norras tehakse palju tööd selle nimel, et saada erivajadusega inimesed avatud tööturule. Sotsiaalpartnerite, tööandjate ja ametiühingute vahel on sõlmitud kokkulepe, et avatud tööturule pääseks rohkem inimesi. Lepingus on punkt, mis näeb ette töövõimetuslehtede määra vähendamist.

Norras on üsna helde sotsiaaltoetuste tase. Jäädes haiguslehele, saab inimene täispalka terve aasta jooksul haiguslehele jäämise esimesest päevast alates. Kui inimene ei suuda aasta jooksul tööle naasta, saab ta nelja aasta jooksul 66% palgast ja antud perioodi võib ka pikendada. Ja kui inimene ka siis ei ole võimeline tööturule naasma, on võimalus määrata talle töövõimetus pension, mis kestab vanaduspensionini välja. Iseenesest pole ju midagi halba selles, et need toetused on nii kõrgel tasemel, aga väga paljud inimesed jäävad selle tõttu passiivseks, et olla nende toetuste subjektid ja lõpuks nad saavadki kätte töövõimetus pensioni.

Kes on täna NAVi muudatustest võitnud?

Reformijärgselt halvenes nende inimeste olukord, kel olid terviseprobleemid, kes olid puudega või lihtsalt töötud. Nüüd, mil NAV on saanud oma ülesehituse paika, on pakutav teenus palju parem võrreldes sellega, mis ta oli enne ühendamist.

On kolm põhilist rühma, kellega NAV töötab:

1. Terviseprobleemidega inimesed
2. Sisserändajad
3. Inimesed, kellel ei ole piisavalt head kooliharidust

Partnerid õppereisil Norras

Auli Lööke, Jüri Lehtmets ja Henri Mündi rahvusgaleriis Norra kuulsaima maali, Edvard Munch'i „Karje“ ees. Jüri on rahulolev, Auli mõtlik, aga Henriit ajab karjuma. Foto: erakogu

Sageli esinevad halb või halvenenud tervis ja madal haridustase koos. Ja ilmselgelt pole NAV võimeline kõiki neid küsimusi lahendama. Vaja on tihedat koostööd tööandjatega, veelgi tihedamat koostööd haridussektori ja tervishoiuvaldkonnaga.

Norra riik on otsustanud, et alanenud või madala töövõimega inimestega tuleb tegeleda. NAVi töö käib ettevõtjatega, et selgitada välja, mida konkreetne inimene on suuteline tegema, mitte ei keskenduta takistustele. Paljud inimesed on suutelised olema ainult 0,5 tööpäeva produktiivsed. Sellisel juhul võib tööandjale maksta selle palgavahe kinni.

Samuti on kuus kuud pärast inimese lahkumist NAVi süsteemist võimalik vaadata, mis temast on edasi saanud. Kas ta on tööl, kas ta on tulnud NAVi teenustele tagasi või on kadunud, st jäi koju ega tee midagi.

Töö ja vile koos!

Külastuse sisse mahtus ka vaba aeg – laupäeva õhtupoolik ja pühapäev, mida kasutati oma soovide järgi. Pühapäeviti on sissepääs Norra rahvusgaleriisse tasuta ning seda võimalust kasutasid paljud. Galeriis on väga hea väljapanek Euroopa ja Norra kunstist, rahvusromantismist 20. sajandi kunstini välja. Samuti külastasid paljud osalejad Gustav Vigelandi skulptuuride parki ning väike osa delegatsioonist käis uues ooperimajas vaatamas Jüri Reinvere ooperit „Peer Gynt“. Jaanuarikuine Norra võttis meid kenasti vastu ja osalejate näod olid ikka naerused.

Jüri Lehtmets, mida huvitavat Norra reisist tahad esile tuua?

Tegu oli igati silmiavardava reisiga. Norra külastus andis hea võrdlusmomendi Eesti ja Norra tööhõive praeguse olukorra vahel. Huvitav oli näha, millise kannatlikkusega, kuid samas isemajandavalt suudavad töökeskused erinevate asutuste ja tööandjatega koostöös erivajadusega inimesi tööle aidata. Erivajadusega töötü arengut toetatakse pikalt ja sujuvalt ja samas ei tehta hinnaalandust töö kvaliteedile. Muljet avaldas vahetu ja toetav koostöö tööandjatega. Näiteks töötab IKEA-s nõustaja, kes on valmis

õpetama tööks vajalikke oskuseid igal võimalusel kasvõi puhkepausi ajal. Norralastel tundus raske mõista, miks me esitame küsimusi rahastuse ja puuetega inimeste olukorra kohta. Puuet peetakse Norras ainult üheks paljudest töövõimet mõjutavaks faktoriks. Mitu korda rõhutati, et puue ja töövõime on üksteisest täiesti lahus olevad mõisted. Samas pidime tõdema, et vaatamata suurtele nn naftarahadele on siingi probleemiks hoonete ligipääsetavus ja puuetega noorte töötus.

Nõustamisbürood teevad hea nõu kättesaadavaks ka piiratud liikumisvõimega inimesele

■ Märtsis avati Põltsamaa Päevakeskuse ruumides tööinspektsiooni esimene nõustamisbüroo, mis on esialgu avatud üks kord nädalas, huvi kasvamisel võib tööaeg suureneda.

Tööinspektsioon jagab nõu töötajatele ja tööandjatele töökeskkonda puudutavates küsimustes. Tähelepanu keskmes on väikese ja keskmise suurusega ettevõtete nõustamine, mille üks eesmärke on aidata tööinspektoritel senisest rohkem märgata vähenenud töövõimega töötajate erivajadusi töökeskkonnas.

Tööinspektsioon avab veel 16 nõustamisbürood erinevates Eesti tömbekeskustes. Koos olemasolevate tööinspektsiooni kontoritega on aasta lõpuks vähemalt 30 linna ja alevit, kus spetsialistid töötajaid ja tööandjaid nõustavad.

Tööelu puudutavatele küsimustele leiab vastuseid portaalil www.tööelu.ee.

Tallinnas tuleb puuetega inimeste aasta

■ Alanud aastal keskendub pealinn senisest rohkem puuetega inimestele, et luua neile enam teavitusvõimalusi ja tõsta huvi tööhõive osas. Tallinna eelarvest eraldati ka raha JUKSi ja Vaimse Tervise Keskuse ruumide renoveerimiseks.

Kavas on korraldada infoseminare ka laiemale avalikkusele, näiteks Tallinna ligipääsetavuse parandamise teemal, ning tutvustada puudega inimeste toimetuleku uuringute tulemusi. Toimuvad infoseminarid puuetega inimeste tööhõive küsimustes. Üritused on sisult ja mahult erinevad. Konkreetsele sihtgrupile planeeritud teabepäevad ja koolitused on näiteks psüühikahäirega inimeste toimetuleku ja taastumise võimalustest ning lähedaste rollist haige toetamisel. Traditsioonilised üritused Tallinna Vaimse Tervise Keskuses, Tugikeskuses Juks ja Päevakeskuses Käo võimaldavad tutvuda keskuste tegevustega.

2015. aastal viiakse lõpule Tugikeskus Juks A korpuse renoveerimine aadressil Kadaka tee 153, mis parandab oluliselt vaimupuudega inimeste teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti. Kavandatud on Tallinna Vaimse Tervise Keskuse ööpäevaringse majutusüksuse avamine Hooldekodu tee 2. Loe lisa Tallinna linna koduleheküljelt <http://www.tallinn.ee/est/Tallinnas-tuleb-puuetega-inimeste-aasta/27.01.15>

Poola saadab Eurovisioonile ratastoolis lauljanna

■ Poola rahvusringhääling TVP teatas, et riiki esindab tänavusel Eurovisiooni lauluvõistlusel Monika Kuszyńska looga „In The Name of Love“. Laulusõnad kirjutas laulja ise ja muusika tema abikaasa Kuba Raczynski. Monika, kes jäi alakehast halvatuks 2006. aastal juhtunud autoõnnetuse tagajärjel, sai inspiratsiooni tänavuse Eurovisiooni tunnuslausest „Building Bridges“ (sildu ehitades).

„Armastuse nimel suudame ületada mistahes takistuse, kas pole? Tänavuse Eurovisiooni tunnuslause sobib suurepäraselt sellega, mida läbi oma laulu öelda tahan. Oma loomingus üritan alati ühendada kaks maailma, mis veel hiljuti tundus võimatu – puudega ja ilma puudeta inimesed. Nendevaheline mõistmise sild muutub iga aastaga tugevamaks. Usun siiralt, et ühel päeval kaovad need maailmu eraldavad piirid täielikult,“ rääkis lauljatar.

Allikas: Postimees

Sotsiaalkindlustusameti Tallinna klienditeenindus kolis aadressile Endla 8

■ Alates 16. märtsist teenindab sotsiaalkindlustusamet oma kliente Tallinnas uuel aadressil: Endla 8, 15092 Tallinn. Samasse majja kolisid ka seni Pronksi 12 ja Lembitu tänava kahes majas paiknenud üksused ja juhtkond.

Endla 8 hoone (endine maksu- ja tolliameti maja) asub Tallinna kesklinnas rahvusraamatukogu läheduses, kuhu pääseb hõlpsasti nii bussi, trollibussi kui autoga. Maja juures on parkkümmeend parkimiskohta. Klienditeenindussaal asub esimesel korrusel ja on hästi ligipääsetav ka ratastooliga liikujatele.

Klienditeeninduse vastuvõtuajad on samad: E 8.30–18.00, T, K, N 8.30–16.30 ja R 8.30–13.00.

Endised on ka kõik telefoninumbrid.

Lisainfo sotsiaalkindlustusameti kodulehel või numbril **640 8123**.

Tegevused rehabilitatsioonialases kompetentsikeskuses

Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuse roll ja tegevusvaldkonnad on aasta-aastalt laienenud. Kui varasemalt tegeleti tublisti erivajadusega inimeste kutseõppe, tööalase rehabilitatsiooni ja töölesuunamisega, siis 2015. aastaks on Astangust kujunenud omalaadne kompetentsikeskus, kus panustatakse puuetega inimeste eluolu edendamisse nii sotsiaal-, haridus- kui tööhõiveküsimustes.

TEKST: Karin Hanga, Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuse rehabilitatsioonialase kompetentsikeskuse juhataja

Astangu KRK pakub endiselt erinevaid võimalusi kutseõppeks ja toetab õppijaid edasisel töölerakendumisel, tegutsevad kaitstud töö töötoad ning käib tihe koostöö tööandjatega. Töövõimekuse hindamise ja rehabilitatsiooniteenuseid osutatakse nii keskuse õppijatele kui ka teistele erivajadusega inimestele. 2007. aastast on läbi viidud mitu rehabilitatsioonialast arendusprojekti, mis praeguseks on jõudnud seadusandluse tasandile; 2008. aastast käivitusid tegevused seoses abivahenditega ning 2010. aastast sotsiaalteenuste kvaliteedijuhtimissüsteemi EQUASS juurutamisega. Astangul viiakse läbi ka koolitusi ja teabeüritusi spetsialistidele ja pakutakse praktikavõimalusi tudengitele. Seejuures on Astangu töötajad targad, motiveeritud ja kokkuhoidvad. Seda saan kinnitada nii varasema Astangu keskuse koostööpartnerina kui ka värske töötajana.

Seoses laienenud töökohustustega moodustati 2015. aasta alguses Astangul kolm uut struktuuriüksust:

1. Rehabilitatsioonialane kompetentsikeskus
2. Sotsiaalteenuste kvaliteedi keskus (endine EQUASS Eesti)
3. Abivahendite ja keskkonna kohanduste teabekeskus (endine PTAK)

Millised on rehabilitatsioonialase kompetentsikeskuse (RAKK) peamised ülesanded ja kuidas aidatakse kaasa erivajadusega inimeste eluolu edendamisele?

RAKK tegevuse eesmärk on arendada hindamis- ja sekkumismetoodikaid rehabilitatsioonis, toetada

koolituste ja juhendmaterjalide väljatöötamise kaudu sotsiaal- ja tööturuteenuste osutajaid ning läbi tõenduspõhiste teenuste edendada erivajadusega inimeste ja perede elukvaliteeti. RAKK koondab uued ja vanad arendustegevused Astangu keskusest ja meie tegevused jagunevad neljaks peamiseks suunaks, mille kohta on võimalik lähemalt lugeda järgmistel lehekülgedel.

RAKK tööplaan on tihe ja sisaldab äärmiselt vajalikke ja huvitavaid tegevusi, mille finantseerimine toimub nii Astangu keskuse eelarvest kui ka Euroopa sotsiaalfondi vahenditest meetme 2.2 "Tööturul osalemist toetavad hoolekandeteenused" raames. RAKK arendusspetsialistidena töötavad Margery Roosimaa, Leelo Ainsoo, Ulvi Mölder, Ewe Alliksoo, Margus Koolme ja juhataja Karin Hanga.

On suur rõõm, et kõikide tegevuste läbiviimine toimub tihedas koostöös puuetega inimeste, esindusorganisatsioonide ja erinevate teenuseosutajatega. See võimaldab meil kõigil oma teadmisi vahetada ja laiendada ning kokkuvõttes kujundada selline kompetentsikeskus, mille tegevustest on kasu nii erivajadusega inimestele kui teenuseosutajatele. Oleme avatud koostööle ja ootame teid osalema meie hangetes ja koolitustes! Sellekohase info avaldame Astangu kodulehel ning teavitame meililistide kaudu.

“ RAKK koondab uued ja vanad arendustegevused Astangu keskusest ja tegevused jagunevad neljaks suunaks.

1. Rehabilitatsiooniprogrammide arendamine ja osutamine.

2015. aasta teises pooles kutsume rehabilitatsiooniteenuse osutajaid osalema hankes, et osutada vajaduspõhiseid rehabilitatsiooniprogramme **erivajadusega lastele** (vanus 3–17 aastat) ja **erivajadusega eakatele (60 aastat ja vanemad)**. Nii lastele kui eakatele suunatud rehabilitatsiooniprogrammide põhieesmärk võib olla näiteks eakohaste (puudespetsiifiliste) oskuste õpe (laste puhul ka võimetekohase hariduse omandamise toetamine, eakatel iseseisvate toimetulekuoskuste õpe oma kodus paremaks hakkamasaamiseks), aktiivsuse ja kaasatuse arendamine, et vähendada pereliikmete hoolduskoormust ja võimaldada neil tööle asuda või töökoht säilitada.

Samuti otsime koostööpartnereid rehabilitatsiooni- ja kutseõppeasutuste hulgast, et töötada välja kaks töölesaamise-eesmärgile suunatud rehabilitatsiooniprogrammi **tööealistele erivajadusega isikutele**, toetamaks kutseharidusse suunduvate erivajadusega õpilaste kutsevalikut, õppimisprotsessi ja üleminekut tööellu. Teise tööalase rehabilitatsiooniprogrammi eesmärk on arendada tihedat koostööd tööandjatega, luues võimalusi rehabilitatsioonitegevuste läbiviimiseks konkreetses töökeskkonnas. RAKK tegevusena pakume rehabilitatsiooniasutustele konsultatsioone programmide väljatöötamiseks ja finantsilist tuge programmide piloteerimiseks (ESF vahenditest), kuid tulevikus finantseeritakse lastele ja eakatele suunatud programme riikliku sotsiaalse rehabilitatsiooniteenuse raames sotsiaalkindlustusameti ning tööealistele suunatud programme tööalase rehabilitatsiooni raames töötukassa poolt.

2. Erivajadusega inimestele suunatud töö- ja tegevusvõime hindamis- ja sekkumismetoodikate arendamine.

Rehabilitatsioonivajaduse eelhindamine. 2016. a rakendub sotsiaalhoolekande seaduse muudatus, mille kohaselt suunatakse sotsiaalsele rehabilitatsiooniteenusele täisealine isik sellisel juhul, kui SKA-s töötav rehabilitatsioonispetsialist on inimesega kohtunud ja ühise vestluse käigus on tuvastatud rehabilitatsiooniteenuse vajadus. RAKK jätkab koostöös SKA-ga eelhindamiseks vajalike küsimustike ettevalmistamist, eelhindajate koolitamist ja piloteerimist. Peagi ootame meiega liituma nelja rehabilitatsioonispetsialisti, kes soovivad kaasa lüüa rehabilitatsioonivajaduse eelhindamise piloteerimisel ning 2015. aasta teises pooles 25 spetsialisti (töökohaks SKA), et olla valmis 2016. a seaduse rakendamiseks.

Samuti jätkame tegevusi **HAMET töövõimehindamise** meetodika arendamisega, et pakkuda tuge vähenenud töövõimega inimesele sobiva töökoha leidmisel ning töötukassale ja tööandjatele erivajadusega inimeste töövõime ja kutsesobivuse hindamisel. Eesmärk on leida kümme uut partnerit üle Eesti, kes hakkaksid HAMET töövõimehindamist läbi viima, inimesi neile sobivate töökohtadega/ töötamist toetavate teenustega seostama ning oleksid valmis sellega jätkama ka pärast projekti lõppu.

Tegeleme **toetatud töölerakendamise meetodika (TTR)** arendamisega ning koolitajate koolitamisega. TTRi meetodika võimaldab inimese töölerakendamisel tugineda tema isikuomadustele ja oskustele, tegeleda töötamist takistavate tegurite kõrvaldamisega ning nõustada nii klienti kui tema tööandjat töösuhte loomisel ja hoidmisel. Peagi ootame meiega liituma spetsialiste, kes on motiveeritud läbima TTRi-alase koolitajate koolituse ja kandma edasi TTRi meetodikat Eestis. Ka TTRi meetodika laiendamise eesmärk on pakkuda tuge nii vähenenud töövõimega töötajatele kui ka töötukassale ja tööandjatele.

Uue ülesandena on RAKK tööplaanis **nägemispuudega inimeste töö- ja tegevusvõime hindamiseks sobiliku meetodika väljatöötamine**. Selleks moodustatakse töögrupp, kaasates nägemispuudega inimeste esindusorganisatsioone ja teenuseosutajaid, tutvutakse teiste riikide kogemusega ning võimaluse korral kohandatakse mõni olemasolev meetodika Eestis kasutatavaks. Kui sellist meetodikat mujal ei leidu, töötatakse koos partneritega välja Eesti jaoks sobilik meetodika, arvestades just nägemispuude spetsiifikast tulenevaid asjaolusid inimese tegevusvõime hindamisel ja edendamisel. Meetodika täiendaks töötukassas läbiviidavat töövõimehindamist ning oleks kasutatav nii sotsiaalse kui tööalase rehabilitatsiooniteenuse kontekstis.

MIST SUUNDA:

3. Rehabilitatsiooni- ja kogemusnõustamislaste koolituste korraldamine.

Olulisel kohal on koolitused rehabilitatsioonispetsialistidele (nii alustavatele kui juba tegutsevatele teenuseosutajatele), nõustamine ja konsultatsioon rehabilitatsiooniprogrammide osas, valdkonda reguleeriva seadusandluse, erinevate rehabilitatsioonimetoodikate ning RFK teemadel.

2015–2016 käivitatakse **kogemusnõustamise koolitused erinevatele sihtgruppidele**, et toetada kogemusnõustamise teenuse osutamist 2016. aastal riikliku rehabilitatsiooniteenuse ja tööturu-teenuste koosseisus (tulevasteks finantseerijateks nii SKA kui TK). Koolitajate leidmiseks kuulutame juba lähikuudel välja hanke. Kogemusnõustamise koolituse läbiviija peab valmistama ette koolituse, mis vastab sotsiaalministeeriumi (SoM) poolt välja töötatud kogemusnõustamise täiendkoolituse kavale, abistama koolituses osalejaid sobivate praktikakohtade leidmisel ning lähtuma kogemusnõustamise teenuse soovituslikust juhendist (kättesaadav SoM kodulehelt: http://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Sotsiaalhoolekanne/Muud_toetused_ja_teenused/kogemusnoustamise_teenuse_juhis.pdf).

Koolituses osalemise eelduseks on motivatsioon jätkata kogemusnõustamise teenuse pakkujana rehabilitatsiooni- ja/või tööturuteenuse raames.

2015. a teises pooles on RAKK ülesandeks **viipekeele tõlketeenuse kontseptsiooni koostamine** koostöös kuulmispuudega inimeste organisatsioonide, teenuse osutajate ja koostööpartneritega, et ühiselt läbi arutada ja fikseerida, kuidas peaks olema viipekeele tõlketeenus korraldatud ja finantseeritud ning millistes situatsioonides kindlasti kättesaadav. Samuti on eesmärk piloteerida nn kaugtõlketeenust, mida mitmes välisriigis edukalt kasutatakse. Kaugtõlketeenuse vahendamine toimub video või muu tehnilise lahenduse kaudu sellistes situatsioonides, kus viipekeelt kasutav inimene ja tõlk ei viibi samas ruumis. Kaugtõlge peaks parandama teenuse kättesaadavust väiksemates piirkondades ning laiendama kuulmispuudega inimeste suhtlemisvõimalusi. Kohe, kui oleme valmis tegevuste käivitamisega, teavitame koostööpartnereid ja ootame teid kaasa lööma.

4. Nõustamine, info- ja juhendmaterjalide koostamine ja levitamine.

Nõustamist ja konsultatsiooni pakume kõikide teemade osas, millega kompetentsikeskus tegeleb – nii rehabilitatsiooniprogrammide ja rehabilitatsioonialase seadusandluse küsimustes kui ka HAMET töövõimehindamise, toetatud töölerakendamise ja teiste teemade osas.

Lisainfo:

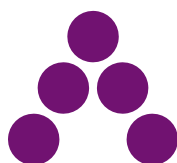
Karin Hanga – karin.hanga@astangu.ee
www.astangu.ee

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

ASTANGU

Ülo Paas: „Meil on üh

Kuidas ja millises meeleolus möödus aasta 2014 Järvamaa Puuetega Inimeste Koja jaoks ning millised on plaanid alanud aastaks, sellest rääkisime koja pikaagese juhi Ülo Paasiga.

TEKST: **Helen Kask**, EPIKoja peaspetsialist

Möödunud aastal oli üheks aktuaalsemaks teemaks üle Eesti puuetega inimeste töötamist puudutavad teemad ja see oli ka Järvamaa Puuetega Inimeste Koja (edaspidi Järvamaa PIK) peamine fookus. Koostöös MTÜga Süda-Eesti Sotsiaalkeskus ja töötukassa Järvamaa osakonnaga viidi läbi koolitus puuetega inimestele tööturule sisenemiseks. Sellega osales 11 inimest, keskenduti erinevatele tööturule sisenemist ja töötamist puudutavatele küsimustele ning otsiti vastuseid murekohtadele. Koolituse raames anti ülevaade kohaliku tööturu olukorrast, tutvustati õppimis- ja koolitusvõimalusi, toimusid kohtumised tööandjatega, külastati kohalikke ettevõtteid ja piirkonna töötukassat, jagati mitmesuguseid praktilisi nõuandeid

töölaste valikute tegemisel, õpetati vormistama kandideerimisdokumente ja anti näpunäiteid, kuidas käituda tööintervjuul.

Puuduvad sobivad ametikohad

Kindlasti on töötamisega seonduvad probleemid just ühed põletavamad maakonnas. „Järvamaal on 1212 töövõimetuspensionäri. Nendest paljud sooviksid töötada, kuid puuduvad töökohad, mis oleksid ligipääsetavad. Töökohtade leidmine oleks võimalik veel Paides ja Türil, kuid valdades see võimalus puudub. Kahjuks on nii, et kui ettevõttel on võimalik valida puudega või terve inimese vahel, siis võetakse tööle kindlasti terve inimene,“ on Paas murelik, lisades, et aastal 2016 käivitub küll töövõimereform, kuid terves maakonnas see tööhõiveprobleemi ei lahenda.

Töövõimereformiteemalise infopäeva viis Paide kultuurikeskuses läbi ka sotsiaalministeerium. Osales pea 100 inimest, oli aktiivset kaasamõtlemist ja -rääkimist,

Augustikuus 2014 toimus puuetega inimestele ja nende pereliikmetele ühepäevane laager teemal „Liikumine, see on tervis“. Foto: erakogu

tehoidev kollektiiv!“

kuid kuna paljud küsimused jäid endiselt vastusteta, ei ole järvamaalased töövõimereformi osas sugugi optimistlikud. Küsimus ei ole selles, kas inimesed soovivad tööd teha, vaid puuduvad vajalikud töökohad. „Piirkondlikus töötukassas on praegu puudega inimesi arvel, kuid neile ei ole midagi pakkuda,“ selgitab Paas olukorda.

Tema sõnul on kindlasti üheks probleemiks nii töötamisel kui ka üldise ligipääsetavuse osas invatranspordi puudumine. „Türi vallal on olemas invabuss, kuid see ei lahenda terve maakonna eritranspordi probleemi. Teised omavalitsused pakuvad teenust sõiduautodega, mis on vallal olemas, kuid ratastooli inimesi see ei rahulda. Firmad, kes seda teenust võiksid osutada, arvavad, et ei tasu ära, sest nõudlus on väike,“ räägib Paas.

Rõõmu väikestest asjadest

Paasi sõnul on Järvamaa puuetega inimeste jaoks olnud ka positiivseid arenguid ja sündmusi. Paranes ligipääsetavus Paide kultuurikeskusele, kuhu paigaldati trepitõstukid. „Nüüd saavad ka liikumispuudega inimesed käia teatrietendustel ning nautida kontserte,“ rõõmustab Paas. 28. novembril on plaanis tähistada rahvusvahelist puuetega inimeste päeva koos Lääne-Virumaa PIK-iga just Paide kultuurikeskuses.

Augustikuus toimus ühepäevane laager teemal „Liikumine, see on tervis“. Puuetega inimestele ja nende pereliikmetele mõeldud üritus leidis aset Metsajõe puhkemajas. Paasi sõnul on tegemist väga kauni loodusliku kohaga, kus saavad hästi hakkama ka liikumispuudega inimesed. Kokkusaamise eesmärgiks oli tuua inimesed oma kodudest välja. See ka õnnestus, kokku osales 54 inimest, toimusid sisukad arutelud, kuid aega leiti ka sportimiseks ja meelelahutuseks.

Eriline rõõm uute ruumide üle

2014. aasta lõpus kolis koda uutesse ruumidesse. Senised vanad ruumid vajasisid renoveerimist, kuid selleks puudus vajalik raha, ahjud vajasisid remonti, vahetamist ootasid aknad ning välja ehitada oleks vajanud ka kanalisatsioon. Uued ruumid eraldas Paide linnavalitsus ning need asuvad Järvamaa keskraamatukogu hoones, kus tegutseb ka eakate päevakeskus. Koja kasutuses on kaks ruumi, millest ühes töötab koja juhataja ning teine on mõeldud liikmesorganisatsioonidele. Suuremate ürituste läbiviimiseks

Järvamaa PIK

Järvamaa PIK on asutatud 1995. aastal. PIK on mittetulundusühing, mis tegutseb sotsiaal-, haridus- ja kultuurivaldkonnas ning ühendab Järvamaal tegutsevaid ühinguid ja seltse. Kojal on praegu 12 tegutsevat allorganisatsiooni 887 liikmega. Koja eesmärgiks on puuetega inimeste valdkonnaga seotud küsimuste koordineerimine ja lahendamine maakonnas. Praegu on Järvamaa PIK-il üheliikmeline juhatus, kuid otsuseid langetab üldkoosolek (liikmesorganisatsioonide juhid ja juhatuse liikmed).

Asukoht: Paide linn, Lai tn 33

Koda on avatud: E 10.00–15.00 T–N 9.00–15.00

on võimalik kasutada eakate päevakeskuse saali või raamatukogu saali, kuhu mahub ligi 50 inimest. „Praeguste ruumidega oleme väga rahul, kõik, mis eelmises kohas puudus, on nüüd olemas,“ on Paas rõõmus.

Tööd jätkub

Paasi sõnul võib 2014. aastat hinnata igati tegusaks ja kordaläinuks, korraldati meeldejäätavaid üritusi oma liikmetele, kohtuti mitmete oluliste koostööpartneritega ning tegeleti erinevate probleemidega.

2015. aastal täitub kojal 20. tegevusaasta. Kuidas olulist sünnipäeva tähistatakse, tuleb veel liikmesorganisatsioonidega arutada. Lisaks pidustustele jätkab koda aktiivselt igapäevatööd, plaanis on korraldada koolitusi oma ühingu juhtidele ja juhatuseliikmetele. Tegelema peab ka juba eelnevalt nimetatud probleemidega. Selleks tuleb jätkata ja hoida

koostööd KOV-idega, töötukassaga ja Järvamaa arenduskeskusega. Kindlasti ei jää unarusse hea koostöö teiste puuetega inimeste organisatsioonidega.

Kuigi tööd on igapäevaselt tõesti palju, laabub koja töö üldiselt hästi. „Meil on ühteoidev kollektiiv!“ kinnitab Paas.

“ Küsimus ei ole selles, kas inimesed soovivad tööd teha, vaid puuduvad vajalikud töökohad.

Ülo Paas

„Täites lünki aastast

Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastefondi mitteametlikus tunnuslauses esineva tühimiku asemel peaks olema arv 0, sest just aastast 2000 Lastefond neid lünki täidab ning haigete laste ravitingimuste parandamise nimel tegutseb.

TEKST: Merili Kärner, SA TÜK Lastefondi teabe- ja projektijuht

Kaido maja sarikapidu. Foto: erakogu

Tegemist on ühe vanema ja suurema üle-eestilise heategevusorganisatsiooniga, mis on juba pea 15 aastat toetanud seadmete soetamist haiglatele ning sadu eriravi või -hooldust vajavaid lapsi ja nende peresid. Haigete laste abistamiseks kogub Lastefond annetusi heategevuskampaaniaid korraldades.

Kuidas kõik alguse sai?

Lastefondi loomise taga on 26 eraisikut (nn asutajad, kelle seas on arste, teadlasi, ettevõtjaid jt aktiivseid ühiskonnategelasi), kes tajusid vajadust organisatsiooni järele, mis pakuks annetuste abil tuge TÜ Kliinikumi (TÜK) lastekliiniku patsientide ravi- ja olmetingimuste edendamiseks. Sealt ka fondi nimi. Tegevuse peaesmärkideks seati toona lastele antava arstiabi kvaliteedi edendamine TÜK lastekliinikus ja teistes lasteosakondades ning lastel esinevate haigustega seotud sotsiaalprobleemide lahendamisele kaasaaitamine.

Kõik fondi esimesed projektid olidki seotud TÜK lastekliinikule seadmete hankimisega ja nende patsientide olukorra leevendamisega. Muu hulgas koguti ETV saate „Jõulutunnel“ abiga raha vastsündinute

osakonnale kuvöösi ostmiseks, alustati koostööd Vanemuise teatriga, et pakkuda lastekliiniku patsientidele võimalust käia etendustel soodushinnaga ning korraldati ulatuslik heategevuskampaania hankimaks vastsündinute osakonnale elustamiseseade ja viia läbi vajalik täiendõpe.

Lastefond tänapäeval

Praeguseks ei ole fondi asutamisel paika pandud eesmärgid sisuliselt muutunud, kuid aja möödudes on osad neist omandanud teistest olulisema rolli ning mõni oma ulatuses laienenud.

Suurim muutus puudutab ilmselt Lastefondi piiratud TÜK lasteosakondade toetamisega. Selle asemel on fondi põhitegevuseks saanud haigete laste koduste ravitingimuste parandamine: hüvitatakse sadade raske või haruldase haigusega laste peredele haigusega seotud kulutusi, mida Eesti Haigekassa ei kata kas üldse või mitte täies ulatuses. Viimase viie aasta jooksul on erilist rõhku pandud puuetega laste ja nende perede toetamisele, olgu selleks siis toidusegude, tehniliste abivahendite või koduse hoiuteenuse kompenseerimine.

200_“

Jätkuvalt tegeleb fond TÜK lasteosakondadele vajaliku aparatuuri soetamisega, kuid vajadusel toetatakse ka Eesti väikehaiglaid. Lisaks haiglatele aidatakse ka teisi asutusi, mis tegelevad raskete terviseprobleemidega lastega, näiteks asenduskodusid, lasteaeade erirühmasid ja erivajadustega laste koole vajalike abivahendite muretsemisel või teenuste pakkumisel.

Üha enam keskendub Lastefond ka laste ravi rahastamise poliitika mõjutamisele ja koolituste toetamisele. Näiteks toetatakse välislektorite visiite Eestisse ja õdede-arstide väliskoolitust. Samuti antakse igal võimalusel oma panus muutmaks haiglaravil viibivate laste olukorda veidikenegi paremaks, näiteks kogutakse eraisikutelt lastehaigla tarbeks raamatuid ja mänguasju ning organiseeritakse lastekliiniku patsientidele meelelahutust.

Kuidas seda kõike tehakse?

Valdav osa Lastefondi tegevusest eeldab raha olemasolu, mille hankimiseks kogub fond annetusi ja organiseerib koostööd sponsoritega. Selles tugineakse suures osas vabatahtlikkusele: Lastefondil on vaid kolm tasustatud töötajat (tegevjuht, arendusjuht, projektjuht), aga üle 50 vabatahtliku Tartus ja Tallinas. Ka fondi kaheksaliikmeline nõukogu tegutseb vabatahtlikult ilma tasu saamata. Just vabatahtlikud on need, kes mõtlevad välja ja viivad ellu erinevaid ettevõtmisi annetuste kogumiseks või olulistele teemadele tähelepanu tõmbamiseks.

Mitme uuest ideest on saanud fondi jaoks juba traditsioonilised üritused. Sellisteks on näiteks haruldaste haiguste päeva tähistamise aktsioonid, osalemine messidel ja laatadel, heategevusoksjonite korraldamine, jõulukontorid kaubanduskeskustes, Klubi Tartu Maraton üritustel lastega tegelemine, mänguasjade kogumine TÜK lasteosakondadele jm. Igal aastal lisandub uusi tegevusi. Sel aastal näiteks tuldi välja heategevusliku kinkekirjaga, korraldati selfi-kampaaniaid, loodi personaalse püsiannetuse sõlmimise võimalus jne.

Igal aastal keskendub Lastefond ka ühele kindlale teemavaldkonnale, mis vormitakse üle-eestiliseks reklaamikampaaniaks. Mullu oli fondi põhikampaania teemaks sügava ja raske puudega lastele hoiukodude loomine, tänavune kampaania „Katkised hinged“ keskendub asenduskodudes elavatele lastele teraapiate võimaldamisele.

Toetust saavad taotleda kõik abivajajad

Lisaks annetuste kogumisele on Lastefondi jaoks oluline inimeste teavitamine fondi poole pöördumise

võimalustest. Siinjuures on suur roll meedial, kes aitab Lastefondi olemasolu teadvustada ja sõnumit edastada.

Lastefondi poole võivad pöörduda kõik abi vajavad haiged lapsed, kuid kahjuks ei ole fondil piiratud vahendite tõttu võimalik kõiki taotlusi rahuldada. Et kõigi soovijate seast välja selgitada just kõige enam abi vajavad, viiakse enne otsuste langetamist läbi põhjalik analüüs, tuginedes arstide, sotsiaaltöötajate ja teiste erialaspetsialistide hinnangutele. Kui eeltöö tehtud ja abivajadus välja selgitatud, tuleb Lastefondi nõukogul toetusotsused oma igakuistel koosolekutel kinnitada.

Just Lastefondi toetussüsteem on see, mis eristab teda teistest Eesti heategevusfondidest – kuigi nime järgi on tegu Tartu Ülikooli Kliinikumi fondiga, toetatakse lapsi üle Eesti ning abistatakse neid väga erinevatel viisidel, alustades seadmete soetamisest haiglatele ja lõpetades lennupiletide ostmisega. See teeb Lastefondist kõige laiaulatuslikuma tegutsemisfääriga toetusfondi.

Töövõite jagub igale rindele

Lastefondi eestvedajaid ei utsita tagant üksnes soov abivajajaid aidata, vaid ka põhikirjaline eesmärk suunata ühiskondlikke protsesse, et lahendada laste tervisemuredega seotud sotsiaalseid probleeme. Nendele kitsaskohtadele juhitakse tähelepanu üle-eestiliste annetuskaupaniatega, lootes nii tekitada ka riigijuhitides äratundmist, et nende teemadega tegelemine on äärmiselt oluline.

Õnneks saab tänase seisuga öelda, et need püüdlused on vilja kandnud, sest suur osa Lastefondi viimaste aastate põhikampaaniate teemasid on järgemööda leidnud või leidmas riigipoolset lahendust. Nii on riik üle võtnud toimeainet vorikonasool sisaldavate ravimite kompenseerimise (2009/2010. a kampaania Varvara toetuseks) ning laiendanud laste insuliinipumpade rahastamist (2011. a kampaania insuliinipumpade soetamiseks lastele). Peatselt tehakse sama ka ihtüoosihaigete nahahooldusvahenditega (2007. a kampaania ihtüoosihaigete laste toetuseks) ning sügava ja raske puudega laste hoiukodudega (2014. a kampaania hoiukodude rajamiseks).

Töövõitudeks ei saa pidada üksnes probleemidele riikliku lahenduse tekkimist, vaid toetuse leidmist suurelt inimhulgalt. Viimase aja ereda näide seesugusest „ühisel jõul mägede liigutamise“ on ihtüoosihaigete kaheksa-aastase Kaido lugu, kui suudeti kokku koguda vannitoa asemel terve uue maja ehitamiseks vajalik rahasumma. Samasugune ääretu abivalmidus sai osaks ka tuleõnnetuses kannatada saanud kolmeaastasele poisile, kelle abistamiseks annetati kahe nädalaga ligi 30 000 eurot.

Külliki Bode: „Tehkem sisulist koostööd!“

Iga aasta detsembrikuus tunnustab Eesti Puuetega Inimeste Koda inimesi ja organisatsioone, kelle tegevus on oluliselt parandanud puuetega inimeste eluolu ja kaasatust ühiskonda. 2014. aastal pälvisid tunnustuse töövaldkonna edendajad. Üks laurea- tidest, Külliki Bode, MTÜ THINK Eesti üks eestvedajatest räägib lähemalt oma tööst.

INTERVJUU: Helen Kask, EPIKoja peaspetsialist

Kõigepealt veel kord õnnitlused sulle kui EPIKoja 2014. aasta laureaadile. Mida taoline tunnustus tähendab?

Aitäh! Selline tunnustus tähendab mulle palju. Olen THINK Eesti MTÜ-s toimetanud kümme aastat, organisatsiooni asutamisest saadik. Puuetega inimeste tööhõivega olen tegelenud veelgi kauem, seega on Eesti Puuetega Inimeste Koja tunnustus mulle märguan- deks, et olen ajanud õiget asja.

Sind esitati nominendiks kui MTÜ THINK Eesti üks asutajatest. Tegemist on puuetega inimes- te koolitus- ja töökeskusega. Kuidas sündis ühingu loomisidee?

THINK Eesti sündis ajal, kui lõppes rahvusvaheline projekt THINK Baltic Extension. See oli kolmes Balti riigis läbi viidud unikaalne projekt, mille eesmärgiks oli pakkuda puue- tega inimestele e-õppe kursuseid. Kokku osales projektis ligi 150 puu- dega inimest, läbi viidi 17 kursust. Töötasin tolles projektis koolitusju- hina. Minu ülesandeks oli suhelda osalejatega ja koolitajatega, panna kokku vastav õppeprogramm ning koordineerida kogu koolitusprot- sessi. Projekti lõppedes olid osalejad nõrдинud, et enam ei ole võimalik õppida, koos käia ja muud huvitavat ette võtta. Otsustasime jätkata mittetulundusühingu alt. Nii loodi 2004. aastal MTÜ THINK Eesti.

Teatavasti on iga tegusa organisatsiooni taga tublid inimesed.

Meie organisatsiooni juhivad ja liikmeteks on te- gusad inimesed, kes oma tervisevigadest hoolimata suudavad ja tahavad tööd teha, õppida või olla muul

moel ühiskonnas aktiivsed. THINK Eesti tegevjuht on Meelis Luks, kes on tuntuse saavutanud varvastega maalimises. Meelis ehk Mella ei saa rääkida, kätega tegutseda ega käia, ometi tuleb ta edukalt toime maa- limise, programmeerimise või organisatsioonitöödega, rääkimata sadadest muudest ettevõtmistest. Tema moto motiveerib meid kõiki: „Elu on elamiseks, mitte virisemiseks!“ Leo Võhandu on meil nn välisministri ametis, lööb kaasa rahvusvahelistes projektides ning tutvustab organisatsiooni tegevusi välismaal ja Eestis. Leo on Tallinna Tehnikaülikooli emeriitprofessor, kes töötab THINKis juba siis, kui see oli veel projektipõ- hine, olles projekti koordinaator. Organisatsiooni töös on väga tähtsad ka koolitusjuht Kristi Kallaste ja käsi- tööosakonna juht Katrin Lapina. Nemadki on puudega inimesed, kellele meeldib oma töö, hoolimata seigast, et see ei ole sugugi tasuv.

“ Meid motiveeri- vad oma tööd tegema põnevad väljakutsed, mis sellega kaasne- vad.

Meid motiveerivad oma tööd tegema põnevad väljakutsed, mis sellega kaasnevad. Kuna töö on ena- masti vabatahtlik, siis ma väga süga- valt imetlen oma kolleege, kes juba aastaid seisavad hea selle eest, et THINK Eesti toimiks ja meist oleks ka teistele kasu. Meie meeskonnas on suure südamega inimesed, keda ei jäta ükskõikseks ühegi inimese mure, alati püütakse leida sobivaid lahendusi.

Ühingul on väga lai tegevusvaldkond: käsitöö- pood, koolituskeskus, teenuste pakett. Mida need täpsemalt tähendavad?

Meil on tõesti mitu tegevusvaldkonda, mis on meile südamelähedaseks saanud. Alustasime koolituste kor- raldamisega, hetkel viime läbi viipekeele kursuseid, pakume praegu ka ajajuhtimise, kõnekeskuse spetsia-

MTÜ THINK Eesti meeskonnas on suure südamega inimesed, keda ei jäta ükskõikseks ühegi inimese mure.

Foto: erakogu

listi, eesti ja soome keele kursuseid. Oleme töötukassa koolituspartnerid. Püüame leida lähiajal võimalusi viia läbi tasuta või väikese omaosalusega erinevaid koolituskursuseid puudega inimestele, kellel ei ole vahendeid koolituste eest maksta.

Käsitööpood asub meil internetis <http://shop.think.ee/et/>. Lisaks käime laataladel, väljamüükidel ja erinevates asutustes kohapeal pakkumas puudega inimeste valmistatud kauneid käsitöötooteid. Enamasti on meil müügil eraisikute poolt valmistatud esemeid, kuid on ka suuremate käsitöökeskuste toodangut. Jõuludeks, suvepäevadeks ja muudeks tähtpäevadeks saab meilt tellida käsitööna valmistatud esemeid suuremas koguses.

Teenuste pakettis on meil kiired andmesisestajad, pädevad raamatupidajad, kogenud kodulehtede meistrid jt. Oleksime rõõmsad, kui senisest enam asutusi ja ettevõtteid meid üles leiaksid ja seeläbi puuetega inimestele rohkem tööd pakuksid.

Lisaks kõigele muule toimetate palju ka väljaspool Eestit. Millistes rahvusvahelistes projektides olete osalenud ja mida see teile andnud on?

Rahvusvahelised projektid on üheks toredaks võimaluseks jagada oma kogemusi spetsialistidele väljaspool Eestit ning ühtlasi õppida ise. Meil on olnud koostööprojekte noortele, kes on käinud Türgis ja Albaanias, teiste projektide raames oleme käinud Itaalias, Rumeenias, Austrias, mitmel korral Türgis. Oleme võõrustanud ka Eestis rahvusvahelisi seltskondi, lisaks viibis meil kaks kuud vabatahtlik Hispaaniast. Tänu nendele projektidele on meie silmaring tublisti avar-

dunud ja keeleoskus paranenud ning kõige enam on mul hea meel selle üle, et oleme saanud vabatahtlikke töötajaid välismaareisidega premeerida. Seega tasub vabatahtlikku tööd teha!

Teete suure töö ära, aga oma tegevustuluannetate iga-aastaselt puudega inimese stipendiumifondi. Mille alusel te stipendiumi välja annate ning kuidas tublid inimesed üles leiate?

Stipendiumifondi loomine oli meil juba ammu plaanis. Eestis on hulgaliselt hakkajaid puudega inimesi, kes on ühiskonnale andnud rohkem, kui nad on vastu saanud. Sageli jäetakse aga need inimesed tähelepanuta või patsutatakse lihtsalt õlale, reaalselt abi ei saa inimene ise kusagilt. Oleme käivitanud annetuste kogumise, et igal aastal toetada üht või enam puudega inimest stipendiumiga, mida ta saab kasutada oma tegevuse edendamiseks. 2014. aastal said meie kaudu stipendiumi kolm inimest. Sel aastal otsime samuti kandidaate, kellele võiksime rahalist tuge pakkuda. Avaldusi saab saata aastaringset, aga selleaastase stipi anname välja 24. aprillil, Eesti Liikumispuudega Inimeste Liidu tänuüritusel.

Peatume töötamise teemal korras ka lähemalt. Millised on teie ühingu hinnangul peamised probleemid puuetega inimeste tööle saamisel?

Puudega inimeste tööhõiveküsimumustega oleme tegelema aastaid. Näeme selles valdkonnas palju probleeme. Üheks valusamaks on see, et paljud puudega

MTÜ THINK Eesti

MTÜ THINK Eesti on 2004. aastal asutatud organisatsioon, mille eesmärk on puuetega inimeste abistamine ja nende elukvaliteedi parandamine. Selleks tegeleb ühing koolituste korraldamisega, pakub mitmesuguseid teenuseid, müüb kaunist käsitööd, osaleb rahvusvahelistes projektides, annab välja stipendiume ja korraldab muudki põnevat. Ühinguusse kuuluvad inimesed, kes oma puudest hoolimata leiavad, et elu on elamiseks, mitte virisemiseks.

Vaata lähemalt www.think.ee.

inimesed ei ole valmis täisajaga töötama. Tihtilugu on takistuseks ligipääsetavus, puudutagu see siis transporti või vajalikke kohandusi. Väga palju on esinenud olukordi, kus ehkki tööandja või töötukassa on teinud vajalikud ettevalmistused puudega inimese tölevõtmiseks, ei leidu ikkagi inimesi, kes tööle tuleksid. Täisajaga ja alla keskmise palgaga töökohtadele ei ole peaaegu üldse soovijaid, samas ei pakuta osalise ajaga töökohti, mis sobiksid sellele sihtrühmale palju paremini. Aastaid on räägitud ka kodustöötamise headest külgedest, samas on ettevõtteid viimasel ajal pakkunud vaid töökohas töötamise võimalust. Paljud puudega inimesed oleksid aga väga õnnelikud, kui nad saaksid toimetada kodus, näiteks õmmelda, andmeid sisestada, teha raamatupidamist, puutööd vms.

Millised oleksid riigipoolsed võimalused puuetega inimeste töötamist toetada?

Riigipoolse võimalusena näeme soodustada ja soovitada osalise ajaga töövormi läbi seadusandluse,

puuetega inimeste haridustaseme tõstmise, koostöö ja erinevate teavitustegevuste. Tuleks luua tööandjate motivatsioonipakett, mis innustaks tööandjaid paljama puudega inimesi. Mõistagi tuleb ka parandada puudega inimeste võimalusi hariduse, sealhulgas täiendhariduse omandamiseks.

Kindlasti ei oleks vaja kvote, mis sunniksid tööandjaid võtma tööle teatava arvu puudega inimesi. Keegi ei taha töötada seal, kus kolleegid teavad – too inimene on tööle võetud vaid selleks, et kvooti täita. Kõik tahavad töötada seetõttu, et nad on oma ala spetsialistid ning neid vajatakse nende oskuste pärast.

Kindlasti on palju hirme ka tööandjatel...

Tööandjate hirmudega oleme pidanud tõepoolest sageli silmitsi seisma. Kõige enam on kartust, et puudega inimene ei tee kvaliteetset tööd. Arvatakse ka, et selline töötaja vajab pidevalt järelevalvet, abistamist, tõlketeenust või keerulisi kohandusi. Sellisel juhul oleme soovitanud pöörduda vastava puudespetsiifilise organisatsiooni poole, kes oskab nõu anda, mida konkreetne puue endast kujutab. Olen veendunud, et senisest palju enam tulekski kasutada puudespetsiifiliste organisatsioonide teadmisi tööhõivega seotud küsimuste lahendamisel. Sellest ei piisa, kui organisatsioonid kaasatakse vaid seaduseelnõude aruteludesse, palju mõistlikum oleks neid näha ka partneritena ja teenuseosutajatena.

Kindel on see, et tööandja hakkaks mõtlema osalise tööajaga puudega inimese palkamisest senisest palju rohkem, kui see oleks ettevõtte mainele kasulik, annaks maksusoodustusi ja tõstaks tootlikkust või lihtsustaks tööprotsesse.

Kuidas siis viia erinevad osapooled, nende soovid ja ootused kokku? On sul oma kogemusi arvestades mõni universaalne soovitus?

Universaalseks soovitusena, mis sobib kõikidele osapooltele – tehkem sisulist koostööd! Kui tööandjad, puudega inimeste organisatsioonid, riigiasutused, haridusasutused ja puudega inimesed ise oleksid senisest palju-palju koostööaltimad ja koostöö sisaldaks rohkem tegevusi, mis osapooli aitaksid, siis olen veendunud, et probleemid saavad kiiresti lahendatud ja puudega inimeste olukord paraneb märgatavalt.

Puuetega inimeste valmistatud kauneid käsitöötooteid käib MTÜ THINK Eesti pakkumas laataladel, väljamüükidel ja erinevates asutustes kohapeal.

Foto: erakogu

Helpifici meeskond on 12-liikmeline, mis koosneb juristidest, sotsiaaltöötajatest, puuetega inimestest, turundajatest ja arendajatest.

Foto: erakogu

Helpific – Aitamine on ju nii lihtne!

Oletame, et sa vajad abi. Sellise lihtsa asjaga nagu näiteks poodimine. Abi vajad sa seetõttu, et nägemispuudest tingituna ei leia sa poodi ja selles leiduvaid toiduaineid lihtsalt üles.

TEKST: Jakob Rosin, Tallinna Ülikooli ajakirjandustudeng

Aga juba kuue tunni pärast tulevad näljased külalised – mida teha? Sa avad oma arvutis või nutitelefonis Helpifici, kirjutad sinna oma abipalve ja jääd ootama.

Nüüd kujuta ette, et sinu tööpäevas on tekkinud auk. Igavusest piilud sa Helpifici rakendust ja avastad, et sinust ühe kilomeetri kaugusel olev nägemispuudega inimene soovib abi poodi minemisel. Kuna kodune külmkapp vajab endalgi täitmist, võtad abipalve vastu ja siirdute üheskoos poodi, muutes niiviisi mõlema päeva täiuslikuks.

Just sellisena näeb Keiu Roosimägi, üks Helpifici asutajatest, rakenduse ühte kasutusvõimalust tulevikus. Kuid millega siis tegemist on?

Helpific on rakendus, mille eesmärgiks on ühendada abivajaja ja abistaja. Abivajajal on võimalik paluda abi läbi Helpifici rakenduse, mille järel on vabatahtlikel abistajatel võimalus oma abi pakkuda. Abipalved võivad olla erinevad, alates transpordist ja lõpetades kasvõi õhtuse meigi tegemisega.

Vajadus abi järele sundis tegutsema

Helpifici idee sai alguse Tallinna ja Harjumaa Puuetega Naiste Ühingu, kus otsustati asuda vabatahtlikkuse alusel osutama isikliku abistamise teenust. „Nähes seda, et riik tegelikult ei suuda pakkuda isikliku abistaja teenust täiel määral, kasvõi transporditeenust, otsustasime pakkuda seda,“ räägib Keiu. Veidi hiljem kõneldi töötukassaga, mis lubas abistada vabatahtlike leidmisel, kes aitaksid panustada ühingu tegemistesse ning aitaksid osutada ka isikliku abistaja teenust.

„Algne idee oli tegelikult väga lihtne. Meil oli kavas luua Exceli tabel, kus ühel pool on abistajad ja teisel pool abivajajad ning kõike seda haldaks telefoniopeeraator,“ selgitab Keiu. Kuid siis tuli Garage48 Enable. Üritus, kus 48 tunni jooksul valmib ideest prototüüp, olgu see siis nutitelefonirakendus, veebirakendus või mõni eraldi seade.

Suur populaarsus on juba pool võitu

Novembris 2014 toimunud Garage48 teemaks oli puuetega inimesed ning Keiu otsustas oma ideed ka seal presenteerida. „Helpific osutus väga populaarseks. Kohtusin paljude inimestega, kellel olid sarnased mõtted ja ideed ning saime kokku väga tugeva meeskonna.“

Garage48-l jäi Helpifici meeskond oma arvukuse tõttu silma kohe alguses. 12-liikmeline meeskond, mis koosnes juristidest, sotsiaaltöötajatest, puuetega inimestest, turundajatest ja arendajatest suutis 48 tunni jooksul koguda Facebookis üle 1000 laiki, pälvides sellega Garage48-lt ka publiku lemmiku tiitli. Artikli kirjutamise hetkel ilutseb Helpifici Facebooki lehel number 2218, *startup'*ist on räägitud mitmes Eesti rahvusringhäälingu saates ja selle kajastus mujal meedias ei ole samuti nõrk. See näitab, et idee ja selle teostus ning eelkõige soov kaasa aidata ei jäta inimesi külmaks.

Veebruari alguses osales Helpific ainsa Eesti idufirma Brüsselis Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee korraldatud seminaril „A New Generation 4 A New Europe“, mille eesmärk oli välja selgitada Euroopa noorte nägemus tuleviku-Euroopast. Helpifici juhatuse Liige Annika Amenberg ütles pressiteates, et ehkki paljude seminaril viibinute eesmärgiks oli tutvuda erinevate toetuste suurendamisvõimalustega, rõhub Helpific siiski ühiskonnas olevatele sellistele põhimõtetele ja väärtustele nagu sotsiaalsetele ettevõtetele paremate võimaluste loomine või kogukonna kaasamine teatud muudatuste elluviimiseks. Seminaril oli Helpifici eesmärgiks näidata

liikmesriikidele, et kõige muu kõrval on siiski olulisemad inimsuhted ning see on ka Helpifici üks peamisi ülesandeid – tagada puuetega inimestele nende eneseväärikus ja võimalus elada täisväärtuslikku elu.

Mitte lihtsalt rakendus, vaid midagi enam

Helpifici asutaja Keiu Roosimägi, kes on ka Tallinna ja Harjumaa Puuetega Naiste Ühingu juhatuse esinaine, on projekti juures hingega töötanud selle asutamise peale. „Osadel puuetega inimestel on ju vaja abi kasvõi täiesti elementaarsetes asjades, millest keegi ei räägi. Ma olen erivajadusega inimene ja tahaksin teha midagi normaalset, midagi, mida kõik teised noored teevad. Võib-olla minna reisima, kasvõi Eesti piires,

seiklusparki, kinno, aga kui mul ei ole inimest, kes kaasa tuleb, siis seda lihtsalt ei saa teha,“ räägib Keiu. „Inimestel jääb elu elamata, kuigi ma tean, et idee on ju superlihtne. Kui mitte nüüd, siis millal? Kui mitte meie, siis kes? Kui me seda täna ei tee, on see suur kaotus ju kõigile.“

Keiu on hämmastunud sellest, et osal meie ühiskonnast pole õrna aimugi puuetega inimeste igapäevaelust või nende võimalustest. „Ma olen üllatunud, kui kohtan vahel inimesi, kellel tekib küsimus,

kes need puudega inimesed üldse on.“ Helpifici üks ülesannetest ongi tuua puuetega ja puueteta inimesi üksteisele lähemale.

Lihtsuses peitub võlu

„Miks ei võiks Helpifici kasutamine olla ühel päeval nagu täna seda on Facebooki kasutamine?“ arutleb Keiu. „Teineteise abistamine oleks nagu positiivne sõltuvus, mida inimesed teeksid sama palju, kui nad täna Facebooki kontrollivad. Keskmiselt vaatab Eestis inimene televiisorit 4–5 tundi päevas, kuigi ta võiks selle kulutada näiteks teiste abistamisele.“ Helpifici kasutamine tulevikus peaks olema sama lihtne ja loomulik nagu takso tellimine, võrdleb Keiu seda Eestis ülipopulaarse takso tellimise rakendusega Taxify.

Loomulikult eksisteerib ka turvarisk. Sõltuvalt abivajadusest peab ju puudega inimene usaldama abistajat üsna palju. Selle probleemi kavatses Helpific lahendada nõnda, et laseb kasutajatel registreeruda vaid autentides end ID-kaardiga ning küsides iga abistatava ja abivajaja kohta tagasisidet. „Kui sa ühe korra välja ei ilmu või käitud pahatahtlikult, saad kohe vastava kommentaari ja kaotad usaldusväarsuse,“ kirjeldab Keiu referentssüsteemi.

Ehkki Helpifici kasutamine on vabatahtlik ning seda võiks nimetada vabatahtlikuks tööks, üritab

“ Keskmiselt vaatab Eesti inimene televiisorit 4–5 tundi päevas, kuigi ta võiks selle kulutada näiteks teiste abistamisele.

Keiu Roosimägi

“ Helpifici kasutamine peaks olema sama lihtne nagu takso tellimine.

Keiu Roosimägi

Mis on Helpific?

Helpific on platvorm, mis aitab kohtuda inimestel, kes vajavad abi ja neil, kes on nõus abi andma. Idee taga on Tallinna ja Harjumaa Puuetega Naiste Ühing, kelle eestvedamisel ideed esimest korda avalikult arendusnädalavahetusel „Garage48“ esitleti. Seal pandi kokku ka rahvusvaheline meeskond rakenduse väljatöötamiseks. Hetkel on kogu loodav süsteem arendusjärgus. Peetakse nõu valdkonna spetsialistidega, kogutakse tagasisidet erivajadustega inimestelt, kohtutakse võimalike investoritega ja peetakse pikki töökoosolekuid.

Vaata lisa

www.helpific.com;

www.helpificeesti.blogspot.com

või otsi **Facebookis Helpific**.

meeskond selle väljendi kasutamisest hoiduda. „Mulle tundub, et inimesi võib-olla natuke hirmutab väljend „vabatahtlik töö“. Kui inimeste käest küsida, kas ta on teinud vabatahtlikku tööd, siis paljud ütlevad ei. Aga kui neilt küsida, kas ta on kedagi abistanud, ütlevad nad jah.“

Täna vahendab Helpific abi palujaid ja abistajaid oma Facebooki lehel, kuna vastav veebiplatvorm on alles arendamisel. Helpifici meeskonnaliikme Triin Üksvärava sõnul on senine kasutajate tagasiside olnud positiivne. Oli küll üks juhus, kus neiu, kes soovis kontserdile minna, leidis endale Helpifici kaudu abistaja, kuid vahetult enne kontserti abistaja haigestus. „See oli meilegi õppimise koht, ideaalis võiks ju olla varuvariant,“ selgitab Triin.

Õnnestumise poolelt aga selline näide. Inimene oli ajutiselt sunnitud käima karkudega ning vajas abi õhtul väljaminekuks. Kiirelt leitud abistajaga möödus õhtu meeldivald ning *stand-up*-komöödiasõu oli lõbus mõlemale.

Helpific logo

UUDIS

Botaanikaaed avab mais suure Meelte aia

■ Meelte aias saab tavalisi ja eksootilisi tarbetaimi lisaks vaatamisele ka nuusutada, katsuda, kuulata ja maitsta, huvilistel on võimalus aias pimedas inimesena ümbrust tajuda.

„25. maiks valmivas 3500-ruutmeetrises Meelte aias saavad lisaks loodusesõpradele ja hobiaednikele taimedega lähemat tutvust teha ka puuetega inimesed, muu hulgas on seal võimalik ratastooliga liikuda,“ selgitas botaanikaaia direktor Katrin Kähr.

Aeda sisenemisel saavad vaegnägijad suurele metallalusele paigutatud reljeefse kaardi abil ülevaate ümbrusest, võimaldades neil iseseisvalt aias orienteeruda. Kaardi ning taimede juures olev tutvustav tekst on nii tava- kui punktkirjas. Analoogse reljeefse pinna ning kontrastsete värvidega väikese kaardi saavad vaegnägijad võtta kassast.

Ka nägijad saavad Meelte aias läbida teekonda suletud silmadega, et tunnetada maailma nagu vaegnägijad. Vaegkuuljad saavad laenutada kõrvklappe, millest on võimalik teatud kohtades võimendatud heli abil kuulda aias kostuvaid häälid.

Botaanikaaia Meelte aia projekt valmis koostöös Eesti Puuetega Inimeste Koja jt organisatsioonidega. Linn andis Meelte aiale tänavu 270 000 eurot.

RATASTOOLI-CURLING

TULE PROOVIMA!

Tervisepäevad
„TALLINNAS ON TERVIS TÄHTIS“
 toimuvad laupäeviti kell 15–17
TONDIRABA JÄÄHALLIS:
 28. märtsil • 04. aprillil
 11. aprillil • 18. aprillil • 25. aprillil

Edaspidi selguvad täpsemad treeningajad eelmise kalendrikuu lõpus.

- Ratastoolicurling sobib mängimiseks igas vanuses naistele ja meestele ning ei nõua erilist füüsilist ettevalmistust.
- Mängida saab aastaringselt ja sõltumata ilmast!
- Mängitakse segavõistkondades ja oma igapäevaselt kasutatava ratastooliga, erilisi rehve ratastele vaja ei ole. Küll aga oleks hea, kui seljas oleksid soojad riided, sest mängitakse jääl.
- Kui Sul pole ratastooli ja Sa tahaksid ikkagi tulla ja mängida curlingut, siis ära muretse – meie anname mängimiseks ratastooli ka!

Lisainfo ja registreerimine
 aadressil ratastoolicurling@gmail.com või telefonil 5287 084, Kersti Peterson

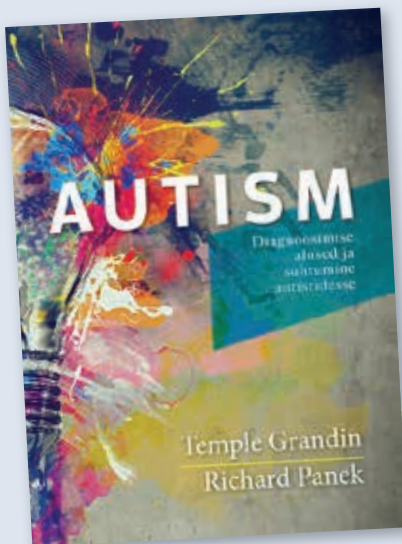

Ilmus statistikaameti kogumik “Puudega inimeste sotsiaalne lõimumine”

2014. aasta lõpus ilmus statistikaameti kogumik, mis hõlmab puudega inimeste lõimumist nii kooli- kui tööelus. Analüüsitakse nende materiaalseid võimalusi ja elatustaset ning selle mõju integratsioonile. Vaadeldakse puudega inimeste terviseseisundit ning vaba aja kasutamise võimalusi jms. Kogumik on nii eesti kui inglise keeles ning koostatud statistikaameti analüütikute ja teadlaste koostöös.

Elektroniilise versiooniga on võimalik tutvuda statistikaameti koduleheküljel, väljaannete all.

www.stat.ee

Uus raamat autismispektri häirete kohta

Kirjastuselt Pilgrim on ilmunud uus raamat “Autism. Diagnoosimise alused ja suhtumine autistidesse”, mille autoriteks on Temple Grandin ja Richard Panek.

Temple Grandin on ise autistlik inimene, kes on oma nõrkusi ja tugevusi tundma õppinud, nii et ta on elus hästi hakkama saanud: leidnud töö, lõpetanud ülikooli, saanud teadlaseks. Ta on uurinud kogu elu autismi olemust ja põhjust.

Autor jagab selles raamatus soovitusi, kuidas keskenduda autismispektri häiretega laste tugevustele, toetada nende arengut ja haridusteed ning leida neile töövõimalusi. Tema kogemuste kirjeldused ja mitmekesised soovitusel on väga väärtuslikud kõikidele autistlike laste vanematele, aga ka kõigile spetsialistidele, kes töötavad nende lastega.

Raamat on saadaval Pilgrimi kodulehel www.pilgrimbooks.ee ja raamatukauplustes.

Lisainfo: www.autismeesti.ee

Eesti Autismiühing andis välja raamatu „Autism. Meie laste lood 2“

Ilmus järg 2003. aastal ilmunud raamatule „Autism. Meie laste lood“, mis koondas autismiga laste lugusid, kirjutatuna nende vanemate poolt. Lood rääkisid erineva vanuse ja taustaga lastest, kellel oli üks ühisosa – neil kõigil oli diagnoositud autismispektri häire. Vanemate tunded, kogemused ja toimetulek erinesid, aga oli ka üks ühine nimetaja – lootus. Lootus lapse arengule, pere ellujäämisele ja paremale tulevikule.

Nüüd, 12 aastat hiljem, jagavad mõned esimeses raamatus esinenud lapsed ja pered oma edasist käekäiku ning lisandunud on mõni uus lugu. Autismispektri häire olemuse keerukuse tõttu on väga raske mõista nende laste vanemate igapäevase elu väljakutsetega toimetulekut. Probleeme ja ebakõlasid, mis toimuvad sageli pealtnäha tavalise lapse sees, on paraku raske tunnistada ja aktsepteerida. Veelgi keerulisem on nendega asjatundlikult tegeleda ning aidata lapsel toime tulla.

Need lood on tänuväärne materjal julgustuse ja näpunäidete näol kõigile autismiga laste vanematele.

Lisainfo: www.autismeesti.ee

Unistustest saavad rännuteede kogemused

Kui lihtne või keeruline on reisida erivajadusega inimesel? Kas reisida iseseisvalt või eelistada turismifirmat? Mida tuleks reisi planeerides arvestada? Oma kogemusi jagab Tallinna sotsiaal- ja tervishoiuameti sotsiaaltöötaja ja reisihuviline Tiia Tiik.

INTERVJUU: Helen Kask, EPIKoja peaspetsialist

Tiia esimene välisreisikogemus turistina pärineb 1990. aastast, kui ta koos sõbrannaga puhkas Bulgaarias. Kodust välja pääsesid nad ametiühingu tuusikuga, sest keegi teine ei olnud selle riigi külastamisest huvitatud. Viimastel aastatel on Tiia palju reisinud koos oma ratastoolikasutajast elukaaslase Arko Vooluga. Tiia on kurb, et ei saa nägemispuude tõttu autojuhilubasid, seega on autojuhtimine reisirakenduse Arko kanda. Ka jäävad paljud pisikesed detailid Tiial reisimisel märkamata, kuid seda põhjalikumalt teeb ta eeltööd vastava reisikirjandusega. Reisifotograafia on Tiia harrastus ning sageli jagab ta oma fotosid teistega.

2011. aastal tegid nad esimese ühise autoreisi Saksamaale ja Austriasse. Viimane sihtkoht oli 2013 Prantsusmaa, autoga läbiti kokku 11 riiki, sh Saksamaa, Belgia, Holland, Itaalia, Šveits, Poola. Tänavu suveks teevad nad ühiseid puhkuseplaanide Lääne-Prantsusmaale. Samaaegselt valmistub Tiia ka Türki külastamiseks. Reisi planeerimist ja reisimist peab Tiia hasartseteks tegevusteks ning hindamatuks hilisemaid emotsioone, mida saab koju kaasa võtta ja edasi anda.

Oled palju reisinud koos oma elukaaslasega, miks on reisimine teie jaoks oluline?

Eelkõige ootame huvitavaid kogemusi, vaatamisväärsusi, kultuuripärandit ja kindlasti erinevaid maastikke, ehitisi ja maitseelamusi. Mälestused ja emotsioonid on need, mis jäävad, neid saab talletada päevikusse, fotodele. See on miski, mida on tore hiljem meenutada ja järgmistel reisidel taas kogeda. Reisilt saabudes oleme teinud tuttavatele ja sugulastele „kultuuriõhtu“ koos piltide vaatamise ja õhtusöögiga. Kuna soovime saada maksimaalseid kogemusi, tuleb osata ka asju planeerida, seega teeme palju eeltööd, otsime infot internetist, turismibüroo pakkumistest ja reisi- raamatutest. Uurime teiste kogemusi, kliimat, kultuuritavasid ja -eripärasid. Reisi käigus õpime tundma ka teineteist, tegema vajalikke kompromisse plaanidesse, sest kõike ei ole alati võimalik täpisealt korraldada.

Kuidas on erivajadusega inimestele mõistlikum, kas reisida turismigrupiga või teha plaane omapäi?

Olen reisinud nii turismifirmade kaudu kui ka eraviisiliselt. Grupireisidel on kulud kindlasti suuremad,

Fotomeenusi Arko ja Tiia ühistest reisidest.
Fotod: erakogu

Reisi targalt ehk soovitusi edukaks reisiks

1. Uuri reisisihti tausta, kliimat, kombeid ja tavasid, tutvu reisifirmade infoga.
2. Säasta raha reisiks, võta reisile kaasa sularaha, sh münte, krediitkaart ja sõnaraamat.
3. Kontrolli passi ja ID-kaardi kehtivust, vormista viisa ja tee koopiad dokumentidest.
4. Reisi turvaliselt ja ära jäta oma asju valveta, paki reisiapteek ja varu pudelivett, sõlmi reisikindlustus, autoreisil vaata üle autodokumentid ning veendu, et auto on tehniliselt korras.
5. Teavita lähedasi oma reisiplaanidest ja jäta neile enda kontaktid, kirjuta lähedaste telefoninumbrid üles ja anna endast aeg-ajalt teada SMSiga, et sinuga on kõik korras.

kuid reisiplaanid on täpselt kirjas, hotellid broneeritud ning giidid, transport ja kindel päevaplaan olemas. See on mugav, kuid puuetega inimestega koos reisides on vaja väga empaatilist ja head seltskonda, kes arvestaks ka teiste erivajadustega. Olen kogenud seda reisil Tšehhi, invasportlastega Brüsselisse ja Hispaaniasse, kus linnaekskursioonid venisid mitmetunnisteks, aega kulus invatualettide otsimiseks, samuti oli keeruline bussi sisenemine ja kaasnevad terviseprobleemid on paratamatud.

Eraviisiliselt reisides saab olla ise oma aja peremees, teha peatuseid kasvõi iga paari tunni järel. Autoreisijate tee peale jääb huvitavaid poode, saab otsida vanalinnas põnevaid maju, väljakuid, muuseume, turge, jalutada rannas või mägedes. Autoreis pole nii tempokas, kuid aega kulub rohkem, samas näeb ja kogeb ka oluliselt enam, on põnevam. Loomulikult tuleb olla valmis ka väljakutseteks.

Kui lihtne on Euroopas erivajadusega inimesel reisida?

Euroopas on palju rohkem kogemusi ja mõeldakse erinevatele huvigruppidele, sest turist on klient, kes toob tulu ja teenindajad on valmis oma abi pakkuma. Näiteks ratastoolis liikleja on nii tavaline nähtus. Positiivse näitena meenub Rotterdam, kus tahtsime Arkoga minna vaatama euromasti. Piletit ostes sain kuulda palju vabandusi, miks nad ei saa meile piletit müüa, sest enne lifti on kümme trepiastet. Muretsesid just nemad, sest pidid meile ebamugavust tekitama. Ka Pariisis Eiffeli torni järjekorda asudes tulid inimesed ja juhatasid meile teed, kus on liikumispuudega inimes-

tele eraldi värav ja saime eeljärjekorras osta piletid ja kõik sujus kiiresti ning probleemideta torni esimesele platvormile. Meie ei ole kogenud kuidagi teistsugust või negatiivset suhtumist puuetega inimestesse. Pigem on keelebarjäär see, mis meile takistuseks on saanud. Näiteks Kataloonias suhtlevad inimesed ka turistidega kohalikus keeles, võttes sealjuures appi kehakeele. Kui sageli räägitakse suurest abivalmidusest puuetega inimeste suhtes, siis meie oleme ise hakkama saanud ning erikohtlemise osaks pole saanud. Toimetame iseseisvalt, mina nägemispuudega oma puuet tõestama ei hakka, kuid ratastoolis inimest märkavad inimesed ikka. Meile on tehtud soodustusi muuseumisse, ühistranspordis jne. Muidu oleme tavalised turistid paljude seas, naeratame ja tervitame ning meid see ei ole häirinud.

Üks unistuste sihtkoht Tiia ja Arko jaoks oli Pariis. Prantsusmaale plaanivad nad aga peagi naasta.
Foto: erakogu

Kui suur kogemus on sinu hinnangul Eesti reisibüroodel puuetega inimeste reiseid korraldamisel?

Väikese riigina on meie reisibüroodel selles vallas siiski vähe kogemusi. Olen reisinud liikumispuudega inimestega koos grupis, kus on lisaks teisi erivajadusega inimesi. Kui tavaliselt vajab puudega inimene saatjat ja giidi, kes tagab, et reis kulgeks probleemideta, siis liikumispuudega inimese reisi õnnestumine sõltub veel hulgast muudest teguritest: transpordist reisi ajal, alates lennukile pääsemisest, kohvri kandmisest, toidu lauda toomisest, hotellitoast jne. Ka kohapealne buss peab olema tõstukiga või madalapõhjaline. Väljakutseks on munakiviteed, kõnniteede servad, sõiduteede ületamine, trepid jne. Miinusteks on ka külm ja saju- ne ilm, sest ratastoolis reisija on pidevalt liikumatus asendis. Samuti on puuetega inimestel suurem oht langeda varguse ohvriks, lisaks on nad madalama

stressitaluvusega ja haigestuvad väljaspool kodu. Sel- lest kõigest võivad tekkida arusaamatused pisi- asjadest või erimeelsused kurnatusest. Juhtunud on ka seda, et inimene tuleb reisile ilma abistajata või hindab üle oma füüsilisi võimesid või loodab teiste reisijate heatahtlik- kusele abistamise osas.

Erareiside puhul on plussideks see, et saab võtta kaa- sa rohkem riideid, toitu, tehnikat, raamatuid ja maga- mistarbed. Liikuda omas tempos ning maanteedel on hästi märgistatud invatualetid, suuremates keskustes ja tanklates on head võimalused puhata, süüa ja pesta. Meie reiseid puhul on miinuseks see, et sõltume ainult ühest autojuhust, tasume kõrgeid teemakse ja peame olema kursis tanklate, pileтите ja kellaegadega, sest paljudes riikides on päeval söögikohad kinni. Ka oleme sunnitud olnud mõnest linnast loobuma, puhkama vähem, ärkama varem. Kindlasti peab arvestama, et koos rännates ei saa ainult iseendale mõelda.

Ja päike tõuseb vulkaanimäel

Rännates tahaks ikka kogeda midagi uut, teha midagi esmakordselt või olla seal, kuhu muidu jalg niisama ei astu. Minu selliseks eriliseks sooviks on alati olnud mäed, meri ja kirikud.

Väljavõte reisipäevikust

31. juuli 2013. On meie Prantsusmaa reisi 9. päev.

Teed kulgevad orgudes ja mägedes ning soov on jõuda vulkaanimäele, mis purskas viimati 8000 aasta eest ja asub 1465 m kõrgusel. Õhtuks jõuame linnakesse nimega Clermont-Ferrand ja selgub, et jaamast on lahkunud viimane rong. Nii oleme sunnitud ootama hommikut. Vulkaanimägi kannab nime Puy de Dome, mis tõlkes tähendab "pühavaimu mäetipp" ja see mägi on paljude palverändurite ja turistide sihtpunkt. Meie planeeritud saabumine jäi eelmise päeva õhtusse ja jaamast oli lahkunud viimane rong. Jäime ööseks parklasse hommikut ootama. Sel ööl nägin jaburat und, et meie auto teisaldati parklast koos meiega ära. Nii ei saanudki und ja ärkasin korduvalt, et mitte maha magada päikesetõusu 1000 m kõrgusel mäel. Ootus oli nii põnev, et äratasin Arko, kes muigas, et magame mäe valem küljel ja aknast seda päikesetõusu ei tasu oodata ja loota. Aga ta tuli siiski. Juba enne kella 6 tekkis kollane kuma ning päike vupsas puude tagant välja. Seda imet suutsin fotokaameraga jäädvustada. Mäe jalamil oli jaamahoone, millega tegime tutvust juba eelmisel õhtul. Ootasime rongi ja rongiröö- pad olid varustatud selliste hammastega, mis rongi üles vedas. Rong oli ligipääsetav ja kella 10 rongile oli palju

reisijaid, kes trügisid, aga peale me mahtusime ja reis kestis 15 minutit, rong kallutas päris korralikult ja mul läksid kõrvad lukku. Üleval oli vaateplatvorm ja restoran. Mäkke tõi ka trepp, mägimatkaajate jalgrajad olid korra- likud asfaltkattega, kõrval niidetud muruplatsid. Vaade oli imeline, turnisime mäeküngastel üles-alla, nügin sin ratastooli ning higi voolas ojadena, imetlesime looduse kätetööd, mägesid ja taevasina. See mägi meenutas mulle multikatest teletupsude maad... Sooja oli 35 kraadi ja vastu tuli palverändureid ja kõnnikeppidele toetuvaid matkajaid. Mäe otsas oli ka mingi tehnojaam ja sealt jalami- l lendasid inimesed deltaplaanidega üksi ja paaris alla.

Mägede vahel kihutasid sõjareaktiivlennukid, mida minu silm ei tabanud, aga Arko nägi. Pärast käisime kohvikus ja suveniiride poes vääriskivisid uurimas.

Edasi kulges tee Lyoni linna, et osta poest paar pikka saia, suur kobar heledaid viinamarju, punast veini, vett ja Edami juustu, sest mulle meeldivad kohalikud juus- tud. Sattusime ka ummikusse, aga autoaknast vaadates on need Prantsusmaa väikelinnad oma suurte kirikute kellatornide, poodide ja käänuliste tänavatega nii kaunid. Mägiteedel kihutamine oli nagu James Bondi filmides, mida näitavad ka kohalikud autojuhid, kes võtsid kurve palju julgemalt ning näitasid meile autode tagatulesid. Arko turvaline sõidustiil on kohalike jaoks liiga aeglane, kuid meie liigume omas tempos, turvaliselt ja nii jääb aega tutvuda ka ümbrusega.

Meie reisimuljeid saab lugeda blogist

<http://tiiaatik.blogspot.com/>.

Tiia Tiik

On põhjust minna

Kas ja kuidas on võimalik teatrilaval käsitleda autismi mõistet? Miks peaks sammud seadma Ugala teatrisse ja Nuku teatrisse? Sellest räägime lähemalt Eesti Autismiühingu esimehe Marianne Kuzemtšenkoga.

INTERVJUU: **Helen Kask**, EPIKoja peaspetsialist

Marianne usub, et kõik kunstiliigid on head, mis püüavad maailma paremaks muuta. Kunsti kaudu saab arutleda ka keerukate teemade üle, oluline on, et seda tehtaks tundlikult, teemaga seotud inimesi mitte solvates. Autism ei ole väliselt selgelt väljenduv puue, seega esmapilgul on teema käsitlemine läbi kujutava kunsti keeruline. Teater seevastu annab erinevaid võimalusi leida huvitavaid lahendusi erinevatele olukordadele, näitlejad saavad visuaalselt palju kaasa anda. Teemaatilisi teatrilavastusi Eestis on siiani olnud väga vähe. Seega on hiljutised uuslavastused, Ugala teatris „Amalia“ ja Nuku teatris „Kentsakas juhtum koeraga öisel ajal“, igati tervitatavad nähtused. Seega on põhjust teatrisse minna!

Kas autismiteema toomine teatrilavale näitab meie ühiskonna teatavat küpsust käsitleda keerulisi teemasid ka läbi teistsuguse vormi?

Ühiskonna küpsuse koha pealt ei söanda ma väga midagi öelda. Autismiga lapsi on üha enam, seega puudutab teema aina rohkem inimesi. Leian, et mida rohkem teemat erinevate vaatenurkade all käsitletakse, seda paremini on ühiskonnal võimalik mõista neid inimesi ja nende peresid.

Milliseid emotsioone tekitas Ugala lavastus „Amalia“ sulle nii lapsevanemana kui ka spetsialistina?

Mul on vahel väga raske neid rolle lahutada. Spetsialistina on mul tõesti hea meel, et meil on veel üks täiesti erinev lugu autismispektri häirete kohta. Lapsevanemana usun, et emotsioon on igale vanemale erinev, sest puudutatud saab just see koht, mis eneses kaasa hakkab kõlama. Küsimusi ja mõtteid tekkis palju: kas ja kui palju anda oma autismiga laps vabaks, kas vanemate loodud turvaline keskkond peab ajas muutuma ning kes ja kuidas seda teeb? Kas juhuse läbi selle keskkonna segamini lõõnud inimese tegevuse tagajärjed saavad olla positiivsed või võivad olla saatuslikud? Mulle väga meeldis kõlanud mõte „Igal juhul tuleb ükskord loobuda. Siis, kui sünnib, ja siis, kui parasjagu mõistad, et kõik ei ole hästi. Kogu aeg üks loobumine. Liiga vara“.

Kuidas saada aru, millal see õige aeg on, et aidata lapsel maailma siseneda, kuidas ise sellega toime tulla – see on vanemate jaoks emotsionaalselt väga raske. Lisaks saan välja tuua, et seoses „Amalia“ lavastusega kuulsin ühelt pedagoogilt, et ta sai palju mõtteid, kuidas saada paremini aru oma õpilastest ja nende peredest. Üks ema ütles, et kuigi Amalia on tema lapsest palju erinev, andis lavastus talle kinnitust tema enda arusaamade kohta, julgustust edasi toimetada ja veidi ka suunas oma last teise nurga alt vaatlema.

„Amalia“ lavastuse puhul õnnestus sul pääseda ka lava taha...

Tõsi! Olin veidi üllatunud, kui lavastaja Tanel Ingi 2014. aasta lõpus minuga ühendust võttis ja küsis, kas oleksin valmis meeskonnale rääkima autismist veidi põhjalikumalt, lugema läbi käsikirja ja juhtima tähelepanu olulistele aspektidele. Selline koostöö oli minu jaoks esmakordne ning olin alguses veidi kahtlev oma oskustes, kuid jah ma ütlesin ja aasta lõpus kohtusime esimesel tekstilugemisel näitlejate, lavastaja, kunstniku ja teiste lavastust ettevalmistavate inimestega. Mulle tundus juba esimesel kohtumisel, et Amaliat mängiv Klaudia Tiitsmaa on täpselt õiget tüüpi väliselt ja ka oskustelt. Nüüd võin öelda, et ta on veelgi parem, kui ma oskasin ette kujutada. Minu jaoks oli selline nõustamine veidi keeruline, sest ühelt poolt oli küll tegemist teemaga, mida ma tunnen hästi, aga etendusest pidi valmima kunstiline tervik, mitte *copy-paste* ühest autismiga tüdrukust. Tookord tekkis mul mulje, et tekitasin neis palju segadust, aga tulemus kinnitab, et nad said sellest edasiseks tööks vajaliku info ja emotsioonid kätte.

Miks peaks etendust vaatama ka need inimesed, kellel otsesest kokkupuudet autismiga ei ole?

Tavavaataja jaoks on etendus võimalus tutvuda sellise maailmaga lähemalt, mõelda kaasa ja kujutleda ennast osana sellest perest. Maailm oma erinevate inimeste ja eludega võiks olla tavavaataja jaoks õpetlik kogemus – me ei tea ju ette, millal meie teed mõne sellise pere või olukorraga kokku viivad. Kindlasti annab etendus positiivse elamuse väga heade näitlejatööde, kujunduse ja muusikaga.

teatrisse!

RUTTU TEATRISSE!

Foto: <https://www.flickr.com/photos/ugalateater>

«AMALIA»

- Autor: Kati Kaartinen
- Tõlkija: Ülev Aaloe
- Lavastaja: Tanel Ingi
- Muusikaline kujundus: Taago Tubin ja Tanel Ingi
- Osades: **Klaudia Tiitsmaa**, **Terje Pennie** (külalisena) ja **Andres Tabun**

Teatris Ugala: “AMALIA”

Soome näitekirjaniku Kati Kaartineni näidend “Amalia” (originaalpealkirjaga “Samanlainen onni”) on helge ja südamluk lugu, mille keskmes on väikelinna haiglas töötav keskealine üksikisa ja tema 17-aastane tütar. Amalia on tüdruk, kes näeb maailma teistmoodi, kui ollakse harjunud. Aga kas õnn ja armastus on tema maailmas samamoodi olemas kui “meie” omas? Kas me oleme valmis aktsepteerima teise inimese õnne ja tema viisi

õnne näha, kui meie ise näeme seda teisiti? Kes ütleb, mis on kellelegi parim? Need on ainult mõned küsimused, millele selles loos vastuseid otsitakse. Aga kui küsimused kõrvale jätta, on “Amalia” eelkõige lihtne ja soe lugu lihtsatest inimestest elamas oma mitte just kõige lihtsamaid elusid.

Lisainfo etenduse, piletite ja mängukava kohta

www.ugala.ee

Foto: www.nuku.ee

«Kentsakas juhtum koeraga öisel ajal»

- Autor: Mark Haddon
- Tõlkija: Tõnn Lamp
- Lavastaja: Sander Pukk
- Helilooja ja kujundaja: Urmas Lattikas
- Mängivad: **Mirko Rajas**, **Anti Kobin**, **Mart Müürisepp**, **Riho Rosberg**, **Tarmo Männard**, **Lee Trei**, **Kaisa Selde**, **Sandra Lange**, **Liivika Hanstin**, **Laura Nõlvak**

NUKU teater: “KENTSAKAS JUHTUM KOERAGA ÖISEL AJAL”

Tuntud inglise kirjaniku Mark Haddoni noorteromaanil põhinev näitemäng 15-aastasest poisist, erilisest ja eraklikust Christopherist, kes näeb maailma teisiti kui meie. Loo sündmustik saab alguse koera surmajuhtumist, omamoodi mõrvamüsteeriumist, mida Christopher uurima asub. Ta ei ole aga tavaline teismeline. Ta teab väga palju matemaatikast ja loogikast, kuid väga vähe inimestest ja eriti nende tunnetest. Ta armastab nimekirju,

seaduspärasid ja tõde, vihkab kollast ja pruuni värvi ega taha, et teda puudutataks. Christopheri maailm on olnud seni väga piiratud ja otsus koera surma uurida toob talle kaasa ootamatuid tagajärgi – põhjaliku süvenemise oma perekonna loosse ja iseendasse ning ka koera mõistatus saab lahenduse.

Lisainfo etenduse, piletite ja mängukava kohta

www.nuku.ee

Foto: yle.fi

EUROVISION
SONG CONTEST
VIENNA 2015

Soomet esindavad Eurovisioonil intellektipuudega inimesed

Soomet sõidab tänavu Viinis toimuvale Eurovisioonile esindama intellektipuudega inimestest koosnev punkbänd Pertti Kurikan Nimipäivät, kelle võit on pööranud tähelepanu puuetega inimestele kogu maailmas.

TEKST: Jakob Rosin, Tallinna Ülikooli ajakirjandustudeng

Kuus aastat tagasi Pertti Kurikaise algatusel moodustatud punkbändi liikmete meediale antud intervjuudes kõlab entusiasm. „Me läheme Viini ja loodetavasti tuleb võit sealtki,“ ütles basskitarrist Sami „Aktuaalsele kaamerale“ antud intervjuus.

Eurovisiooni lavadel pole kunagi varem punki esitatud, mis on garanteerinud meestele juba praeguseks hulgaliselt meedia tähelepanu. Kalle Pajamaa, kes on bändi liikmete Pertti, Kari, Sami ja Toni abiline olnud juba 11 aastat, püüab punkarite ümber olevat meediakära kuidagigi hallata. Iga natukese aja tagant helisevad telefonid ja puuetega inimeste keskusse voorivad ajakirjanikud.

Tallinna puuetega inimeste koja tegevjuhi Tom Rүүtli sõnul jagunes võit pooleks. „Ühest küljest on nad erivajadustega inimesed ja teisalt on elu näidanud, et see, kes Eurovisioonil omamoodi šokeerida oskab, jõuab kaugemale.“ Samas märkis ta, et puuetega inimeste osalemine Eurovisioonil on väga tervitatav ja ta loodab, et nad jõuavad kaugemale. „Usun, et nad saavad esikolmikusse,“ lisab Rүүtel. Eesti üks tuntumaid punkareid Villu Tamme kirjutas võidu järel oma Facebooki seinalle: „Kurad, mul on nii hea meel, et pisarad tulid silma. Tänavu võib lausa juhtuda, et vaatan Eurovisiooni taas üle pika aja.“

Mitte ainult punk

Pärast Soome eurolaulukonkursi võitu, kus nende poolt hääletas 37% hääletanutest, on punkbänd leidnud uusi fänne kogu maailmast, ka näiteks Indiast. See näitab, et bänd mitte ainult ei mõjuta inimesi muusikaliselt, vaid nende esinemine võistlusel võib kaasa tuua inimeste juurdunud eelarvamuste muutumise. Soomes asuti bändi võidu järel üle vaatama puuetega inimeste seadust.

„See, kui erivajadustega inimesed ennast rohkem näitavad ja löövad kaasa asjades, milles nad kogu aeg peaksidki kaasa lööma, näitabki seda, et pole vahet, kas oled erivajadustega või mitte, me kõik oleme ju võrdsed,“ räägib Tom Rүүtel, kes usub, et vaimupuudega punkarite esinemine Eurovisioonil laiendab kõvasti vaatajate silmaringi. Inimesed saavad teadlikumaks, sealhulgas ka poliitikud ja ametnikud, mis kokkuvõttes muudab maailma arvestavamaks ja tervemaks paigaks.

Building bridges (sildu ehitades) on tänavuse Eurovisiooni tunnuslause. Ja üks ehitab ka Pertti Kurikan Nimipäivät omamoodi silda, tungides välja puuetega inimeste mõnevõrra suletud maailmast ning ehitades silda puueteta inimeste maailmaga.

Tasub märkida, et Soome ei ole ainus riik, keda esindavad sel aastal puuetega inimesed. Poola lauljanna Monika Kuszyńska, kes esitab lugu „In The Name of Love“, on 2006 aastal toimunud autoõnnetuse tagajärjel alakehast halvatud ja liigub ringi ratastoolis.

Õiguskantsler: erihooldekodudes ja haiglates on mitmeid puudusi

■ Õiguskantsleri nõunikud külastasid mullu 4 psühhiaatriahaiglat, 6 erihooldekodu ja 12 õendusabihaiglat, et näha, kuidas on tagatud seal viibivate inimeste õigused. Mitmes asutuses oli puudujääke. Lisaks on kahtlus, et igaihe inimväärikus ei pruugi neis kohtades alati tagatud olla.

2014. aastal pööras õiguskantsler kontrollkäikudel erilist tähelepanu ravimite käitlemise ja manustamise aspektidele. Õiguskantsleri asetäitja Nele Parrest ütles, et mitmes asutuses ei hoiustatud ravimeid nõuetekohaselt või esines probleeme manustamisega. Näiteks tekkis mõnes erihooldekodus kahtlus, et klientidele antakse ravimeid raviplaani väliselt ja tahte vastaselt. Mõnes kohas hoiti ravimeid lukustamata ja pideva järelevalveta ruumis, samuti puudus ülevaade retseptiravimite kogustest ja manustamisest.

Külastused andsid alust kahelda, et mõnes asutuses võib olla probleeme klientide inimväärse kohtlemisega. Õiguskantsleri asetäitja hinnangul ei olnud sageli tagatud klientide privaatsus, näiteks pidid teenuse kasutajad tegema hügieenitoiminguid teiste nähes ning puudusid võimalused üksi või vaikusel olemiseks. „Asutused võiksid pöörata ka rohkem tähelepanu seal viibijate vaba aja sisustamisele,“ ütles Parrest.

Juhtimaks tähelepanu psühhiaatriahaiglate, erihooldekodude ja õendusabihaiglate külastustel silma hakanud olulisematele küsimustele, saatis õiguskantsler teenuseosutajatele ringkirja, milles palub igal asutusel oma praktikad üle vaadata ja vajadusel vastavad muudatused ellu viia.

Lisainfo õiguskantsleri koduleheküljelt

www.oiguskantsler.ee

Punase Risti teenetemärgi pälvisid Anne Kõiv, Linnu-Lydia Mae ja Eva Kirillova

■ President Toomas Hendrik Ilves andis Eesti Vabariigi 97. aastapäeva eel Eestile osutatud teenete tunnustamiseks 99 inimesele riiklikud autasud, tähelepanuta ei jäänud ka puuetega inimeste eest seisjad.

Punase Risti IV klassi teenetemärgi pälvisid:

- Hariduselu edendajatest enam kui 40 aastat nägemispuudega laste erikoolis – Tartu Emajõe Koolis – töötanud **Anne Kõiv**, kes on üks alusepanijaid nägemispuudega laste õppenõustamisele;
- Eesti Logopeedide Ühingu algatajaid **Linnu-Lydia Mae**, kes on edendanud puuetega laste haridust;
- Lõuna-Eesti Pimedate Ühingu kauaaegne esimees **Eva Kirillova**, kellelt haigus võttis nägemise ja kes on oma tegevusega kinnitanud, et ka nägemise kaotanud inimene saab tõhusalt töötada.

Palju õnne teenetemärgi saanutele!

Nägemispuudega inimene võib juhtkoeraga liikuda kõikjal!

■ Võrdõigusvolinik Mari-Liis Sepper leiab kodaniku pöördumisega seoses antud selgituses, et toitlustusasutused, poed ja teised ühiskondlikud asutused peavad lubama nägemispuudega inimesel liikuda siseruumides koos juhtkoeraga.

Võrdõigusvolinik toonitab, et nägemispuudega inimesel peab olema võimalus liikuda iseseisvalt. „Juhtkoera kui puudega inimese abivahendit ei tohi peremehest eraldada, sest juhtkoerast sõltub nägemispuudega inimese iseseisev liikumisvõime ja toimetulek. Ilma juhtkoerata jääb nägemispuudega inimene ilma abist, mida ta vajab oma esmavajaduste rahuldamiseks, sealhulgas liikumiseks ja toidu ostmiseks. Pimedale inimesele esitatud nõue lahkuda oma juhtkoerast, sh toitlustusasutusse sisenemisel, alandab tema inimväärikust ja rikub tema õigusi,“ märgib võrdõigusvolinik oma selgituses.

Võrdõigusvolinik viitab Eesti õiguskorras kehtivale diskrimineerimiskeelule, mille järgi on kõik inimesed seaduse järgi võrdsed ja kedagi ei tohi diskrimineerida muu hulgas tema puude tõttu. Eesti on ratifitseerinud ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni, mille artikkel 20 ütleb, et puuetega inimestele tuleb tagada võimalikult iseseisev isiklik liikumisvõime nende endi poolt valitud viisil ja ajal. Riik peab võimaldama puuetega inimestele liikumiseks vajalikud tehnilised abivahendid ja tugiisikud.

Lisainfo võrdõigusvoliniku koduleheküljelt

www.vordõigusvolinik.ee

Puue ei kaota naise ilu – fotonäitus „Imelised naised“

■ Tallinna ja Harjumaa Puuetega Naiste Ühingu (THPNÜ) vabatahtlik Külli Haav korraldas puuetega naistele ja naistega fotolavastuse, mis vormus fotonäituseks Tallinna linnavalitsuse hoones. Avamine toimus 9. aprillil ning näitus kestab kuu aega. Koostöös Fotogeeni stuudio fotograafi Sven Tupitsaga jäädvustati kahepäevasel sessioonil naised, kes tavaliselt püünele ei satu, kuid seda igati väärivad.

THPNÜ ning Eesti Kurtide Noorte Organisatsiooni (EKNO) ühenduste naised said võimaluse nautida jumestamist ja soenguseadmist, seista professionaalse fotograafi ees ning kandsid selle välja nii hästi, et piltidest saigi näitus.

Näitusega soovib ühing koguda tähelepanu ja rahalist toetust konverentsile „Naised, ärgakem!“. Konverentsi idee on teavitada erineva puudega (kurdid, pimedad, liikumispuudega) ja erinevast rahvusest naisi nende õigustest ja toetada neid, et nad oleksid julgemad ja ettevõtlikumad oma kehtast välja astuma.

Näitus kestab 9. aprillist 9. maini Tallinna linnavalitsuse saalis Vabaduse väljak 7 ning on ratastooliga ligipääsetav.

Lisainfo

Facebookist Tallinna ja Harjumaa Puuetega Naiste Ühing

„Üks päev“ on rubriik, milles üks Eesti Puuetega Inimeste Koja töötaja või liikmesorganisatsiooni inimene paljastab lugejale, milline näeb välja tema üks (töö)päev.

Esimene kirjutaja Meelis Joost on EPIKoja välissuhete spetsialist. Tema ühte tavalisse päeva mahuvad toimetused nii siin- kui ka sealpool piiri.

07.20

Brüssel! Kuulen, kuidas allkorrusel heliseb äratuskell. Minugi telefon annab kohe teada, et oleks aeg ärgata. Jõudsin oma toakesse eelmisel öhtul hilja, kella 22.30 paiku, seega ei viitsinudki pikalt raamatut lugeda.

08.20

Röövlikohv joodud, võileib ampsatud, võib siirduda metroosse. Sellel kellaajal on rong täis, vahel on ka istekohti. Kõrval lobisevad soome tütarlapsed ei oska kuidagi arvata, et keegi nende jutu sisust aru võib saada, aga ega midagi erist teemaks ei tule. Ainult vahel võib juhtuda, et keegi öhkab – „iga kord, kui oma meest näen, lähevad mul jalad nõrgaks“.

08.55

Tasuta Metro ajaleht näpus, astun hoogsalt uksest sisse. *Bonjour, monsieur!* Vastuseks lihtsalt *Bonjour*, sest kuidagi ei ole harjunud sinna *monsieur*'i või *madame*'i lisama, ehkki tean, et peaks.

E-meilid, kiired vastused töömeilidele ja kui vaja, ka telefonikõned, et saaks asjad liikuma, enne kui algab koosolek.

10.00

Koosolekul on arutada 2 arvamust ja toimub 1 teemaaliline diskussioon. Olen arvamuse valmistamise töörühma töös osalenud, st kõik EPIKoja jaoks olulised aspektid on juba kajastatud, seega saab nõustuda. Võin esineda lühikese, kuni kolmeminutilise sõnavõtuga, mida teen. Sõnavõtjaid on seekord 5. Raportöör vastab kõigile, muudatustepanekuid pole, saame hääletada.

Järgneb uue arvamuse arutelu. Seejärel temaatiline diskussioon. Avan arvuti, et piiluda, mis postkasti on tulnud, kiired ja mitte niiväga süvenemist vajavad asjad saavad vastuse.

12.10

Lippan välja tassi kohvi järele ja helistan tagasi neile, kes vahepeal on üritanud mind tabada. Mis number see küll võiks olla – kas asjalik pöördumine või „tere Meelis, meil on teile suurepärase pakkumine!“? Viimastele muidugi ei saagi tagasi helistada, sest annab ainult kinnist.

Tagasi koosolekusaalis, temaatilise arutelu esineja vastab veel küsimustele.

13.00

Lõunasöök – päevapakkumine 4.10, või *flavory* ehk maitsvam ja kallim päevapraad 6.60, taimetoit või siis grillist midagi. Köht tühjaks ei jää. Ehkki igal teenindajal on pakkuda vaid ühte rooga, kuulab ta hoolega, kuidas oma rooga soovid – äkki ilma kastmeta või siis ainult köögiviljadega, ilma kartulita. Kõige juurde käib ikka head isu ja toredat pärastlõunat. Kui on reede, siis head nädalavahetust. *Merci, monsieur, bonne weekend!* Lõunalauas saab arutada koosoleku teemasid, muid olulisi uusi algatusi või siis saada aimu, kes mis ülesandega viimati tegutsema on asunud.

13.50

Koosolekupäev seekord lühem, ainult hommi-kupoolne kohtumine, seega saab asuda kohe EPIKoja tööasjadega tegelema – rahvusvahelisele koostööpakkumisele hinnangu andmine ja edastamine otsustamiseks, projektide aruandlus, ürituste ettevalmistamine, jälle vajalike telefonikõnede tegemine.

Lähem vaatan, kas keegi kolleegidest on töölaua taga. Paljudel on oma väljakujunenud lemmik-arvutid – kellel tšehhikeelse klaviatuuri tõttu, kellel muul põhjusel. Bravuurikamad on oma lemmikkoha märgistanud – kuhjates sinna ohtralt erinevatelt konverentsidelt saadud rinda kinnitatavaid või kaelas rippuvaid nimesilte. Vähem bravuurikad lihtsalt teatavad, et istud minu koha peal. Eks tee selle teadmise, mida tunned, et teha tahad. Tüllil keegi ei pööra igatahes.

Põhjamaade rahastusega Balti ja Põhjamaade võrgustiku loomine puuetega inimeste vabahariduse edendamiseks – helistan Linale Leetu, kas kõik vajalikud materjalid EPIKoja poolt on kohale jõudnud. Kõik korras, saame taotluse esitada, jääme ootama vastust (no ütleme kolme kuu pärast).

Helistab Anders Olauson. Vaja on kokku leppida järgmine Eesti Agrenska juhatuse ja nõukogu koosolek.

Kas 17. aprill Tartus sobib? Tundub, et sobib, paneme lukku.

17.20

Vaatan, mis kellasele lennujaamabussile võiksin jõuda. Jõuaksin kella 17.37-sele. Asjad kokku, minek. Kas ID-kaardi lugeja, arvuti toitejuhe ja moblalaadija said kaasa? Buss läheb järgmises peatuses puupüsti täis, silm tikub looja. Raamatu või ajalehe lugemine on paras väljakutse, sest lõigud kipuvad vahele jääma. Parem aknast välja vahtida.

18.10

Lennujaamas. Täna täitsa kiiresti. Turvast läbi – *français?, nederlaands?, english?* Kas vedelikke on? Laptop? Kommipoest ka läbi (vahel pakutakse maitsvaid palasid) ja ootama.

20.30

Lendame. Õhukütõusu ajal ja veel oma 20 minuti jagu on mõnus tukkuda. Postimees, Sirp, Õhtuleht – mis meil vahepeal on toimunud. Vestlen kaasreisijatega. Tallinna lennujaama raamatukogust võetud raamatust on veel mõned peatükid lugeda ja saab viia tagasi riulisse.

23.50

(vahel 00.20) Maandume Tallinnas. Raamat riulisse, taksosse ja koju.

01.10

Ööuni

“ *Merci, monsieur, bonne weekend!* ”

Ettevaatust, eelarvamused!

Valimised on nüüdseks möödas, kuid alles mõni nädal tagasi oli õhk veel lubadustest paks. Leidsin minagi end mõttelt, mida võiks ja peaks meie riigis teisiti tegema.

Meil on kogu aeg kiire, teadmata isegi täpselt, kuhu kiirustame. Seepärast tundub mulle, et oleme inimesena liialt pealiskaudsed, seejuures aga väga varmad andma kaaslastele hinnanguid, otsustama nende üle vaid vilksamisi visatud pilgu põhjal. Nõnda võibki väga suur osa me maailmapildist koosneda eelarvamustest.

Ma olen erivajadustega noor, sündisin liikumispuudega. Kui olukord just ei nõua, ei ole see tavaliselt esimene asi, mida enda tutvustamisel ütlen. Näiteks kui suhtlesin meilitsi inimesega, kellele soovisin minna töövarjuks, rääkisin ikka esmalt sellest, et olen gümnaasist, tunnen suurt huvi ajakirjanduse vastu ja tahaksin seda tulevikus ka edasi õppida. Mitte et ma häbeneks, kohtudes tuleb mu puudus nagunii välja, aga liialt tihti olen näinud, et inimesed langetavad oma otsuse minu kohta enne, kui jõuan ennast nii-öelda kaitsta.

Juba algkoolieast mäletan olukordi, kus kõndisime emaga tänaval, vastu tuli mõni tuttav, heitis minu poole põgusa kõõrdpilgu ja uuris siis emalt: „Kui vana ta siis on ka juba?” Päris ausalt öeldes oli iga selline kord väga nukrakstegev, et mitte öelda alandav. Mis takistas neid minu poole pöördumast? Esimesed sõnad ütlesin kaheksakuuselt ja suu peale ka kukkunud pole, sestap vastust ma võlgu ei jäänud. Millegipärast arvasid „targad” tädid-onud vastupidist.

Ma ei ole ainus, kes on pidanud säärase suhtumisega kokku puutuma. Üks mu nägemispuudega sõber jutustas hiljuti, kuidas ühistranspordiga liikudes tuleb ette, et kaasreisijad hakkavad teda sõnagi lausumata käsist-jalust sikutama, et noormees vabale kohale istuma suruda. „Selge, keegi tahab, et ma istuks, aga miks seda öelda ei võiks?” on sõber hiljem üllatunud. Selline ootamatu ründamine ehmataks ju isegi nägijat, kas pole?! Jälle teevad inimesed tehteid väljamõeldud matemaatikaga, kus nägemisvõime pannakse võrduma kuulmise ja kõnelemisega.

Niisugused ennatlikud järeldused on pikapeale tekitanud minus tunde, et pean ennast pidevalt tõestama, olema topelettblu. Uude seltskonda sattudes üritan kiiresti mõne hea nalja teha, vast alanud õppeaines püüan anda eriti arukaid ja säravaid vastuseid – ikka selleks, et eelarvamustega võidu joosta.

Maarja-Liis Mölder (20) on ajakirja Sinuga kolumnist ja Põltsamaa ühisgümnaasiumi abiturient. Tema suureks kireks on raamatud. Vahel haarab tüdruk ka ise sule ja paneb paberile selle, mis röömustab või rahutuks teeb. Tihti vormib ta elukillud luuleks. Maarja-Liis on liikumispuudega ning tema arvamusest võibki lugeda ilust ja valust, mida näeb noor siis, kui ta ei jõua elu eest ära joosta.

Öeldakse, et pole vahet, mida teised ütlevad, peasi on endas kindel olla. Tõsi, see on ilus teooria. Kui aga päriselt „kivide veeretamiseks” läheb, on selge, et sotsiaalsete olenditena sõltume päris tugevalt meid ümbritsevate inimeste öeldust. Selle tõttu tasub alati hetkeks mõtelda, enne kui kiirustame kellelegi järgmist hinnangut külge kleepima, olgu siis nahavärvi, religiooni, muusikamaitse või puude põhjal. Etterutavad järeldused võivad sulgeda palju uksi, takistada loomast ülihinnalist sõprussuhet või mis kõige hullem, hävitada kellegi enesehinnangu. Ma ei mõista kedagi hukka, kuna pahatihti olen ka ise inimesi valesti hinnanud. Pind teise silmas paistab ju ikka suurem kui palk enda omas.

Vanarahval on ilus ütlus: „Ära vali raamatut kaane järgi”. Usun, et see tarkus sobib kenasti ka minu mõtisklust lõpetama. Kandidateerimaks ma nendel valimistel riigikokku, oluiks esimene punkt minu valimisprogrammis just selline: Annan parima, et pühkida eelarvamusterähm silmist ja vaadata inimesi südamesilmadega!

EESTI PUUETEGA INIMESTE KODA
THE ESTONIAN CHAMBER OF DISABLED PEOPLE

Avatud Eesti Fond
Open Estonia Foundation

Konverents: Kasutajasõbralik keskkond kõigile!

9. juunil 2015 Kultuurikatel, Põhja pst. 27a, Tallinn

Konverentsi puudutav info epikoda@epikoda.ee või tel 661 6629

On pühapäev, tore päev - Oslo kunstimuuseumis.

Segasumma suvila – kõik sõbrad koos.

Kunst inimeste või inimesed kunsti juurde?

ASVO Nøtterøy töökeskuse töötuba, kus valmivad lemmikloomade operatsioonijärgsed trikood.

Kogemusi vahetamas Norra töö- ja heaolu direktoraadis.

Oslo - linn maailma äärel.

Küll on ikka hea, kui oskad võõrkeeli!

Mutionu pidu.